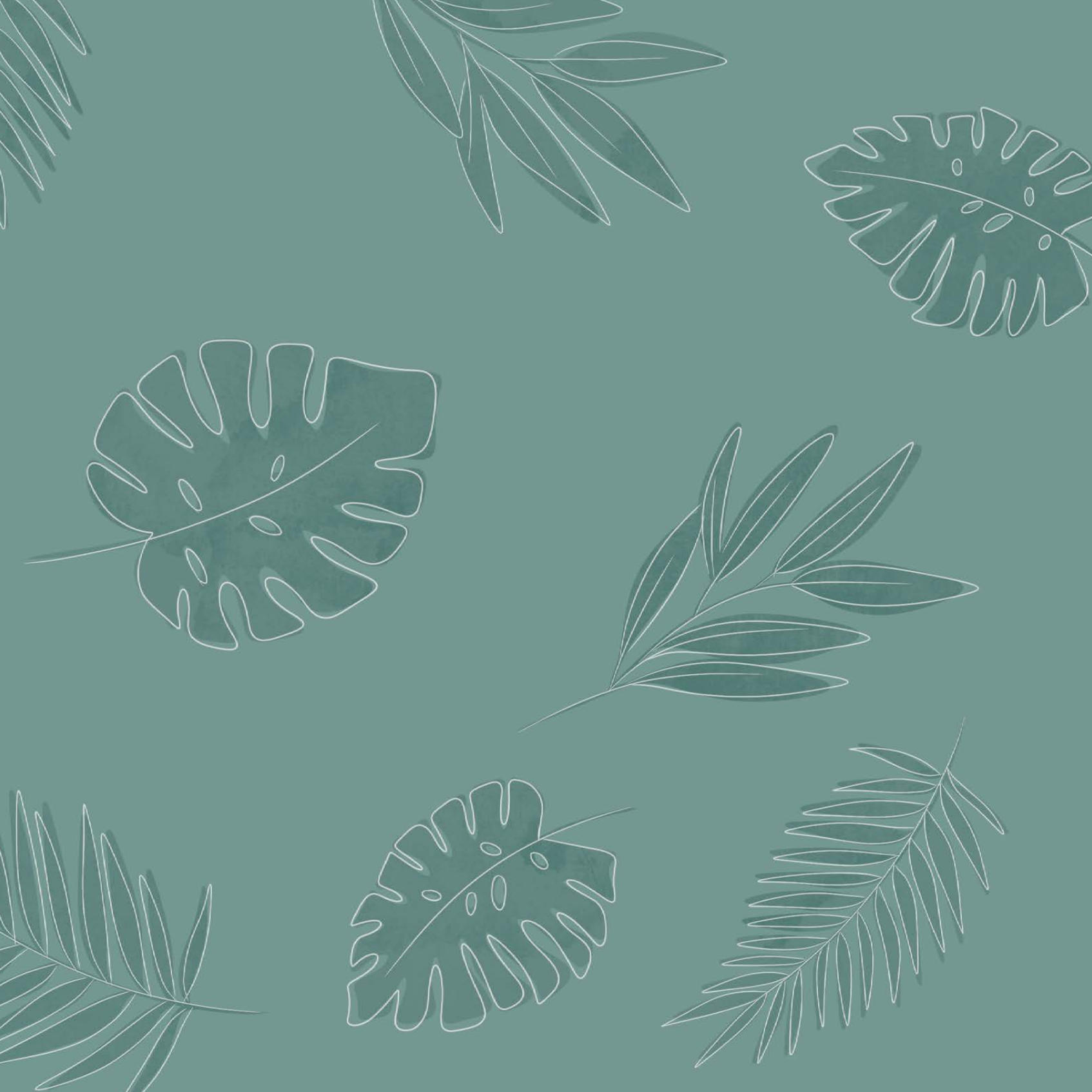

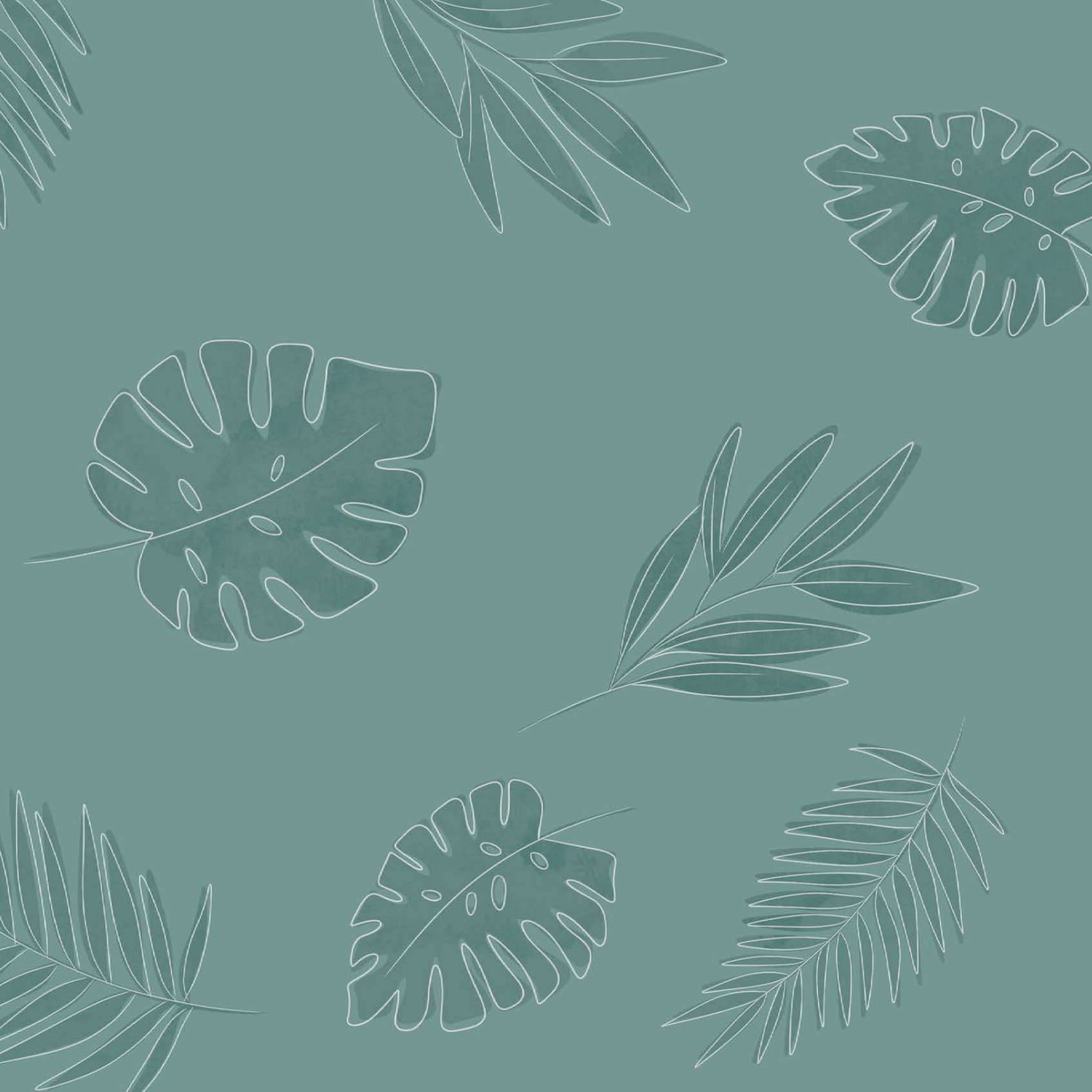
O MOSLIMKÁCH TROCHU INAK

Inšpiratívne rozhovory odhaľujúce rozmanitosť a silu moslimiek

O moslimkách trochu inak

inšpiratívne rozhovory
odhaľujúce rozmanitosť a silu moslimiek

Bratislava

2022

Ďakujeme všetkým ženám, ktoré našli odvahu rozpovedať svoj príbeh
a ktoré svojou odbornosťou a znalosťami prispeli do vzájomného dialógu
o postavení moslimských žien v našej spoločnosti.

O moslimkách trochu inak

Copyright © 2022 Islamská nadácia na Slovensku

Básne © Nargis Rachmonova

Preklady básní © Bibiána Lieskovanová

(V Bratislave, Hlavne sa nenechať odradiť) a Ján Štrasser (Dcéra, Moja krajina)

Ilustrácie © Ema Miklošovičová

Grafické spracovanie: © Call for brand

Publikácia neprešla jazykovou korektúrou.

Islamská nadácia na Slovensku nenesie žiadnu
zodpovednosť za vyjadrené názory a postoje.

Všetky práva vyhradené.

Žiadna časť tejto publikácie nemôže byť reprodukováná, uložená vo vyhľadávacom systéme alebo rozširovaná žiadnym spôsobom a v žiadnej forme bez predchádzajúceho súhlasu Islamskej nadácie na Slovensku.

ISBN e-book 978 - 80 - 974244 - 4 - 2

ÚVOD	8
NEVÍTANÉ	10
KATARÍNA ŠOMODIOVÁ Časť populácie sa nevymedzuje voči skutočným moslimom, ale umelému obrazu nepriateľa	12
AMRA SARAJLIĆ Mladých ovplyvňujú mýty a stereotypy o cudzincoch, no chýbajú im fakty	22
MOJA KRAJINA Báseň	30
HALA ABDELWAHAB Islam je spôsob života a byť moslimkou je moja identita	32
ZUZANA HASNA Moslimské ženy sa mi zdôverujú, že majú strach a nechcú byť viditeľné	40
HLAVNE SA NENECHAŤ ODRADIŤ Báseň	48
RANA NISSAM IBRAHIM AL MOUSTAFA Rodinné väzby v Sýrii sú oveľa silnejšie než na Slovensku	50
ANELA ČINDRAK So skutočným islamom a jeho praktizovaním som sa zoznámila až v Bratislave	56
DCÉRA Báseň	64
ELENA GALLOVÁ KRIGLEROVÁ Sme uzavretá krajina, deti by sme odmalička mali viesť k vnímaniu rôznorodosti	66
FENTY SARASWATI SUTIONO Ľudia si myslia, že kvôli islamu je Indonézia nerozvinutá. Moja krajina však má čo ponúknuť	74
V BRATISLAVE Báseň	
ROZBÍJANIE STEREOTYPOV	82

**“Sadaka znamená dobročinnosť.
Úsmev je prejavom dobročinnosti.
Úsmev je sadaka. Preto sa snažím
úsmevom robiť svet krajším!”**

(slovenská moslimka)

Tajomný svet moslimiek. Miestami irituje, pritom fascinuje a vábi zároveň. Ako sa žije moslimkám na Slovensku? Aké pocity prežívajú ženy v hidžábe kráčajúce slovenskými ulicami? Ako ich vníma okolie? A čo sa stane, ak na hanlivé komentáre reagujú samotné moslimky a prihovoria sa okoloidúcim v slovenčine? Prečo nenosia všetky hidžáb? Kto sú? Odkiaľ prišli a čo tu robia? Máme niečo spoločné, čo nás spolu spája?

Neznáme v nás prirodzene vyvoláva obavy a predsudky. Náš životný štýl a prostredie, z ktorých pochádzame, môžu byť rozdielne. Podobne aj temperament či jazyk, ktorý pôsobí exoticky. Napriek tomu máme toľko spoločného! Sme predovšetkým ľudia. Moslimské ženy sú pritom neraz zraniteľné. Sú tiež matkami, manželkami, sestrami, dcérami i priateľkami. Niektoré si vybrali šatku, iné ju nenosia. Napriek tomu sa už neraz stretli s predsudkami svojho okolia a vedia, čo znamená byť “iná.”

Jedine vzájomným dialógom a spoznávaním môžeme preklenúť bariéry a vzájomne sa obohacovať. Aj na tom sa zhodujú ženy, ktoré našli odvahu vyrozprávať svoj príbeh. Pretože hidžáb je voľba. Je to kúsok krásnej látky, ktorý neraz v mnohých vyvoláva rozruch. Je opradený mnohými mýtmi a veríme, že aj našimi príbehmi do nich môžeme vniesť viac svetla.

Koruna ženy a či symbol podradenosti?

Presvedčenie verzus tradície.

Rovnosť či menejcennosť?

Sloboda v ostrom kontraste s útlakom.

Diktát spoločnosti v protiklade s vyjadrením vlastnej identity.

Sloboda v ostrom kontraste s útlakom.

Kto som a kým chcem byť?

Kým som pre druhých?

Keďže šatka nie je úplne novou konštantou v stredoeurópskom priestore, nech táto publikácia poskytne všetkým čitateľom zaujímavé poznanie a kultúrno-historické fakty, ktoré si v každodennom živote bežne neuvedomujeme.

Presuny z kontinentu na kontinent, z krajiny do krajiny, zo známeho do neznámeho z nás nerobia iného človeka. Naopak, spoznávame seba i druhých. Je dávno známe, že iba ten, kto dôverne pozná seba a svoj pôvod, dokáže byť vnímavý a tolerantný voči ostatným.

Moslimským ženám sme sa rozhodli dať hlas. Chceli sme, aby ste ich spoznali trochu inak. Sú to ženy, ktoré búrajú bariéry svojimi skutkami i slovami, čím nezapadajú do šablónovitého obrazu väčšinovej verejnej mienky. Naše spísané rozhovory s nimi chcú prispieť k vzájomnému dialógu, ktorý búra mýty a stereotypy v prospech rozmanitej i súdržnej spoločnosti. Pretože iba vzájomným poznaním a pocho-
pením je možné porozumenie v spoločnosti, v ktorej žijeme.

Prajeme vám príjemné čítanie!

Islamská nadácia na Slovensku

Ako slovenská spoločnosť sa často prezentujeme tým, že vítame hostí chlebom a soľou. Vytvárame obraz otvoreného a pohostinného národa. Migračná kríza, pandémie i praktické skúsenosti moslimskej komunity na Slovensku miestami odkrývajú odlišný obraz.

Cudzinky a moslimky nevitáme s otvorenou náručou. Stavíme pred nimi múry nedôvery i nenávisti, čo spôsobuje strach a neistotu na druhej strane. Výsledkom je, že moslimky sa boja hovoriť o sebe, boja sa o svoju rodinu a neraz aj o svoje bezpečie. Moslimské ženy na Slovensku sú infikované strachom. Intenzívne sme to vnímali pri poslednom sčítaní obyvateľstva, ale aj pri terénnom výskume islamofóbie a taktiež pri oslovení k rozhovoru do tejto publikácie. Kto nezažil neprijatie, ťažko porozumie pocitom tých, ktorí opakovane počujú, že sem nepatria.

“Ešte stále ma pri spomienke strasie - bola som sa prechádzke s kamarátkou Albánkou, ja v hidžábe. Obidve sme tlačili pred sebou detský kočík. Vošli sme do obchodu s obuvou. Elegantná dáma, asi päťdesiatnička si skúšala lodičky. Zrazu začala predavačka nahlas vysvetľovať, že také ako “my” by ona veru všetky dala zabiť. Vrhla na nás vražedný pohľad. Nekonfliktne som sa opýtala: Prečo? Namiesto odpovede spojila zdvihnutu ruku a pomyselne ma v bezprostrednej blízkosti bodla do hrude, s dýkou - svoj skutok aj verbálne okomentovala. Stratila som dych. Kde sa v nej berie toľko nenávisti a prečo? Pozdravili sme a radšej odišli. Sprewádzal nás ospravedlňujúci pohľad predavačky. Vonku som zalapala po dychu v domnienke, že to zlé je už preč. Prešli sme asi dva domy, keď nás milá dáma udychčane dobehla a chrľila ďalšie jedovaté slová... Nik nezasiahol. Všetci okoloidúci a naše deti sa stali svedkami tejto nepríjemnej udalosti...” (moslimka zo Sýrie)

V Islamskej nadácii na Slovensku veríme v kolektívnu silu. Hoci samotné postavenie moslimiek je opradené rôznymi mýtmi a zaručenými pravdami, zvyčajne nezrkadlia skutočnosť. Krehkosť a citlivosť témy necháva rezonovať hlasu neschopnosti, nemohúcnosti a nemožnosti. Debaty sú horúce, názory silné, verejný priestor vágny. Moslimky rovnako ako aj iné ženy vo svete sa snažia robiť to najlepšie v prospech seba, rodiny a spoločnosti. Nelíšia sa od iných žien, čelia rovnakým problémom i prekážkam, ku ktorým sa však pridávajú aj ďalšie faktory ako je náboženstvo, národnosť alebo etnická príslušnosť. V dôsledku islamofóbie, špecifickej formy rasizmu, ktorá sa vzťahuje na násilné činy a diskrimináciu, sú moslimské ženy v kolektívnom vedomí zobrazované ako utláčané alebo nebezpečné, submisívne a spolupáchajúce násilie, ktoré znášajú. Sú predmetom

štúdií a fantázií, ale nikdy nie rozprávačkami vlastného príbehu. Tieto mýty sú hlboko zakorenené v spoločnosti a ovplyvňujú každodenný život týchto žien.

“Tak viete, na Slovensku sa človek bojí priznať na verejnosti, že som moslimka, lebo automaticky vás škatuľkuju, selektujú, odmietajú...” (podnikateľka s pôvodom z Egypta)

Postavenie ženy v islame je v posledných rokoch predmetom častých, a nie vždy fundovaných debát. Práve proklamované nižšie postavenie žien v moslimských krajinách býva častým argumentom odporcov imigrácie či integrácie moslimov do európskej spoločnosti. Ale kto sú moslimky na Slovensku?

“Počas prednášky na fakulte medicíny z gynekológie a pôrodnictva profesor hovoril o moslimkách a islame hanlivo a lživo, spôsobom ktorý urážal mňa a moje náboženstvo, podnecoval k nenávisti a diskriminácii na základe náboženstva. V ďalšej situácii som bola diskriminovaná na pracovisku a požiadaná o stiahnutie fotografií zo zdravotníckej súťaže s odôvodnením, že môj hidžáb nie je súčasťou pracovnej uniformy.” (mladá lekárka v nemocnici)

Prostredníctvom svojho vkladu cez profesiu i voľný čas sa moslimské ženy zapájajú do diania, čím určujú svoju identitu a v tomto procese búrajú všadeprítomné stereotypy, ktoré o nich pretrvávajú. Prostredníctvom rozhovorov približujeme ich každodenný život, prežívanie a názory. Vzhľad a viera, predsudky a stereotypy, nenávisť a láskavosť premostujú generácie v prospech zmeny a prepojenia. Ženy rôznych kútov sveta a profesií už nie raz dokázali svoju spolupatričnosť a súdržnosť. V prospech dobrej veci, dobročinnosti či jednoducho potreby podporiť jedna druhú. A hoci aj na Slovensku žijú výnimočné moslimské ženy, doteraz o nich málokto napísal. Akoby pre spoločnosť neexistovali. Jednoducho sú neviditeľné. Niektorí argumentujú, že jednoducho im to takto vyhovuje. To, že chcú byť neviditeľné, je istým spôsobom pravda, nakoľko mnohé ženy alebo ich rodinní príslušníci boli opakovane obeťami nenávisťných trestných skutkov. Boja sa, aj preto sa vťahujú viac do svojej ulity a nechcú byť na očiach. Strach je silná emócia. Nám sa po dlhom maratóne podarilo predsa len niektoré nalomiť k rozhovorom. Podelili sa o osobné skúsenosti a porozprávali nám o tom, ako ich viera a identita moslimky posilňuje. Prijmite s úctou ženy, ktoré žijú medzi nami a s nami.

Katarína Šomodiová (1985)

Slovenská politologička a religionistka - odborníčka na islam
a náboženské minority Blízkeho východu, absolventka doktorandského štúdia
na Katedre porovnávacej religionistiky FiF UK v Bratislave. V rámci svojej odbornej
praxe absolvovala množstvo študijných a výskumných pobytov na Blízkom východe
i medzi moslimskými a inými náboženskými komunitami v Európe.

**Časť populácie sa nevymedzuje voči
skutočným moslimom, ale umelému
obrazu nepriateľa.**

Amra Sarajlić (1979)

Pochádza z mesta Bosanski Šamac z Bosny a Hercegoviny. Pôsobí ako hlavná štátna radkyňa na odbore migrácie a integrácie Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Potom, čo s rodinou prišla na Slovensko, si prešla celým azylovým konaním a úspešne sa integrovala do slovenskej spoločnosti. Vyštudovala odbor sociálnej práce na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity. Po ukončení magisterského štúdia v roku 2003, keď Slovenská republika čelila veľkým počtom žiadateľov o udelenie azylu, začala pracovať ako sociálna pracovníčka v pobytovom tábore so 700 obyvateľmi. Od roku 2006 pracuje priamo na ústredí migračného úradu v Bratislave na odbore migrácie a integrácie.

Mladých ovplyvňujú mýty a stereotypy o cudzincoch, no chýbajú im fakty.

AMIRA SARAJLIĆ

(1979)

Amra Sarajlić pochádza z Bosny a Hercegoviny. Na Slovensku sa ocitla ako mladé dievča, ktoré utieklo s rodinou pred vojnou. Na vojnu nemá pekné spomienky, no dôverne pozná, aké je kráčať v topánkach ľudí, ktorí prišli o svoje bezpečie a domov. Amra ako bývalá utečenkyňa a žiadateľka o azyl dnes pracuje s azylantmi. Verí v dialóg a harmonické spolunažívanie medzi ľuďmi rôznych kultúr.

Ako ste sa ocitli na Slovensku?

Pochádzam z Bosny a Hercegoviny. Narodila som sa v malom mestečku Bosanski Šamac, ktoré sa nachádza v severovýchodnej časti Bosny a Hercegoviny na ústí dvoch riek Sava a Bosna. V apríli 1992 vypukla v bývalej Juhoslávii občianska vojna, ktorá zasiahla aj moju krajinu. Prvý rok vojny sme s rodičmi prežili doma. Môj otec bol presvedčený, že nie je dôvod odchádzať z domu, keďže nikomu neublížil. O rok neskôr sme sa rozhodli odísť za tetou, ktorá sa už dávnejšie pred vojnou usadila na Slovensku. Ako dieťa som nevedela, kde je Slovensko. Rodičia však usúdili, že bude pre nás dobrou voľbou.

Pamätám si na tú strastiplnú cestu. Z Bosny a Hercegoviny sme sa museli dostať do Srbska, následne do Maďarska, až sme prišli na Slovensko. Cestu sme absolvovali autom s pomocou dobrých priateľov môjho otca. Ani neviem, čo všetko sme mali so sebou - asi iba potrebné doklady. Odvtedy sme tu. Nikdy sme neuvažovali nad tým, že by sme išli do inej krajiny. Slovensko bolo pre nás bezpečným miestom a to bolo najdôležitejšie.

Každý rok si pripomíname výročie obetí genocídy v Srebrenici - najväčšieho masakra od 2. svetovej vojny. Ako si spätne spomínate na vojnu?

Keď začala vojna, mala som 13 rokov. Pamätám si na to obdobie veľmi dobre. Najhoršie je, že v nej vždy najviac trpia obyčajní ľudia a do poslednej chvíle sme ani len nepomysleli na to, že by mohlo dôjsť ku konfliktu. Moji rodičia často hovorievali, že ak si ľudia vzájomne nerobia zle, prečo by mali proti sebe bojovať. Prečo

by mal pravoslávny bojovať s katolíkom alebo proti moslimovi? Žili sme v multikultúrnom meste, kde si ľudia vzájomne vychádzali. To sa však zrazu zmenilo tým, že vypukla vojna. Ako dieťa som nevnímala, kto na koho útočí a prečo. Vojna je v mojich spomienkach skôr o granátoch, ktoré dopadajú na naše mesto. Pamätám si, ako sme neraz museli utekať. Vojaci kedykoľvek prišli do nášho domu. Nemám na to dobré spomienky, no napriek tomu sa do rodnej Bosny Hercegoviny s rodinou a s deťmi každý rok vraciam. To, čo sa odohralo, nebolo tak ani o ľuďoch ako o politike.

Je až strašidelné, ako dokáže rétorika politikov ovplyvniť ľudí a ako sa pod jej vplyvom menia. Ako sa zrazu nechajú zmanipulovať a v mene istých princípov sú dokonca schopní vraždiť. V Bosne zabíjala nenávisť, ktorú niekto zasial.

Srebrenica je dôležitým mementom vojny v Bosne. Je veľmi smutné, že ľudia o masakri vedia málo. Pritom sa geograficky vraždenie nevinných mužov odohralo tak blízko. O masakri v Srebrenici vznikol aj bosniatsky film *Quo Vadis, Aida?*, ktorý režírovala Jasmila Žbanić. Veľmi dobre opisuje, čo sa odohralo v tábore UNPROFOR v obci Potočary asi 5 kilometrov od Srebrenice, ktorá bola vyhlásená za bezpečnú zónu OSN. Ako tam desaťtisíce ľudí čakajú, až sa rozhodne o ich osude. Film veľmi jasne ukazuje, že vojna nemá žiadne pravidlá.

Čo je pre vás na spomienkach z vojny najťažšie?

Aj po viac ako dvadsiatich rokoch je to stále čerstvé. Zakaždým, keď sa s rodinou vraciam do Bosny a Hercegoviny, v mojom rodnom meste stretávam ľudí, ktorí nám ubližovali. Človek na to nedokáže zabudnúť. Jednoducho musíte s tými spomienkami žiť naďalej. Zároveň chcem, aby moje deti poznali históriu, ktorá sa odohrala. Vojna v človeku zostáva celý život. Aj tá zvláštna pachuť odmietnutia tými, ktorí vás predtým mali radi. Vynára sa mi jedna spomienka na otcovho kamaráta. Bol pravoslávny, my moslimská rodina. Naše rodiny sa kamarátili. V čase vojny som bola vonku a on prechádzal ulicou oblečený v uniforme. Celá natešená som sa za ním rozbehla a volala som na neho menom. On však nereagoval. Jednoducho sa na mňa iba pozrel a prešiel bez reakcie okolo mňa. Keď som sa na pýtala otca, čo sa stalo, povedal mi, aby som to neriešila. Vraj jeho kamarát je v takej situácii a nemôže konať inak. Po rokoch, keď už bolo po vojne a vrátila som sa do

svojho rodného mesta, som ho stretla opäť. Prihovoril sa ku mne, no nemohla som reagovať inak než tým, že ho nepoznám tak, ako on nespoznal mňa v roku 1992.

Rozumiem, že mal zrejme strach, lenže ja som bola dieťa. Sú to spomienky, ktoré vo mne navždy zostanú. Dodnes je to pre mňa ťažké, hoci išlo o banálne stretnutie. Čo musí prežívať človek, ktorému pred očami zabili dieťa, znásilnili sestru alebo matku? Ten, kto nezažil vojnu, ju nikdy nepochopí. Navyše mám stále pocit, že to v Bosne a Hercegovine stále nejako tlie a buble aj kvôli politikom. Vojna v ľudoch naďalej žije, hoci bežne fungujú a žijú svoje životy.

Na Slovensku pôsobíte ako hlavná štátna radkyňa na odbore migrácie a integrácie Migračného úradu slovenského ministerstva vnútra, čomu sa venujete?

V rámci svojho odboru mám spolu s kolegami na starosti sociálnu prácu s ľuďmi umiestnenými v azylových zariadeniach. Metodicky vedieme a usmerňujeme našich sociálnych pracovníkov, ktorí s nimi prichádzajú do kontaktu. Takisto sa venujeme integrácii ľudí, ktorí majú na Slovensku udelenú medzinárodnú ochranu.

Téma utečenectva je všade okolo nás. Ľudia vo svete neustále prichádzajú o svoje domovy v dôsledku rôznych konfliktov. Ako to vyzerá s migráciou vo svete z pohľadu štatistik?

Z údajov za rok 2021 vyplýva, že v dôsledku prenasledovania, konfliktov, násilia a porušovania ľudských práv alebo iných svetových udalostí je na celom svete vysídlených až 89,3 miliónov ľudí. Ide o najväčšie číslo od 2. svetovej vojny a dvojnásobný počet ľudí spreď 10 rokov. Z tohto množstva ľudí až 36,5 miliónov predstavujú deti a viac ako polovicu všetkých utečencov tvoria mladé slobodné ženy a ženy - matky, ktoré sú obzvlášť zraniteľné. Je preto dôležité poznamenať, že typický utečenec nie je muž, ale mladé dievča.

Ak sa na tieto čísla pozrieme z hľadiska slovenskej štatistiky, v roku 2021 naša krajina evidovala 370 žiadostí na udelenie o azyl a medzinárodnú ochranu dostalo iba 42 ľudí. Pritom 9% žiadateľiek o azyl na Slovensku predstavovali ženy.

Spomínali ste, že ženy na úteku sú zraniteľné. V rámci svojej práce s nimi tiež prichádzate do kontaktu. Čo vám pomáha v budovaní vzájomnej dôvery?

Najviac žien k nám v roku 2021 prichádzalo z Afganistanu. Ďalšie boli z Jemenu, Kamerunu, Konga, i z Lýbie. Keď sa s nimi stretávame prvýkrát, sú veľmi utiahnuté a plaché. Už len to, že sa stretávajú s inou ženou, ktorá si prešla niečím podobným a je z im blízkeho kultúrneho prostredia, hoci nenesím hidžáb, nám pomáha roztápať ľady a budovať vzájomnú dôveru. V našich spoločných rozhovoroch sú zrazu viac uvoľnené.

S prichádzajúcimi cudzincami a azylantmi sa snažíme mať v rámci migračného úradu čo najväčší kontakt. Snažíme sa k nim byť ľudskí a bezprostrední, aby sa na nás neváhali kedykoľvek obrátiť. Pravidelne robíme stretnutie s azylantmi v priestoroch nášho úradu. Zažila som však aj situácie, kedy sa noví azylanti báli vkročiť do miestnosti, pretože nevedeli, čo od nich budeme chcieť. Keď si uvedomili, že ich skutočne neformálne pozývame a zaujímajú nás ich problémy, stále v nich prevládali isté pochybnosti. Deje sa to preto, lebo úrady v našich podmienkach sú v očiach ľudí vnímané skôr reštriktívne. Nie sme zvyknutí na to, že úradníci sú tam preto, aby im poskytovali službu a pomoc.

Čo by pomohlo v našej spoločnosti, aby sme boli schopní akceptovať rozmanitosť a aby sme boli schopní konštruktívnej diskusie?

Jednou z podstatných vecí je, aby sa ľudia prestali rozdeľovať na základe svojho pôvodu. Ak sa zamyslíme nad konfliktom v Sýrii a na Ukrajine, ľudia reagovali na pomoc utečencom veľmi rozdielne. Súviselo to samozrejme aj s vyjadreniami politikov, pričom v prípade utečencov z Ukrajiny sme boli viac otvorení pomáhať.

Keď sme presídľovali 149 asýrskych kresťanov, mali sme zrazu problém zabezpečiť ubytovanie pre také malé množstvo ľudí. Osobne som navštívila viacero obecných úradov, kde starostovia i poslanci odmietli pomoc aj napriek tomu, že Asýrčania boli rovnakého vierovyznania ako oni. Nezaujímalo ich to, pretože boli z iného kultúrneho prostredia. Faktom je, že iba tretina z presídlených asýrskych kresťanov napokon reálne zostala na Slovensku. Ostatní sa vrátili do Iraku, pretože sa tu necítili prijatí.

Je dôležité, aby sme hľadali to, čo nás spája a nie to, čo nás rozdeľuje. Bez ohľadu na to, či je nejaká žena zahalená a nosí hidžáb alebo je to obyčajná babička, ktorá nosí šatku previazanú cez hlavu. Polarizácia spolunažívaniu ľudí neprospieva a odmalička by sme mali viesť deti k vnímaniu vzájomných rozdielov a rešpektovaniu inakosti.

Ako reagujú mladí ľudia na tému utečencov, s ktorými robíte?

Mladých ovplyvňujú mýty a stereotypy o migrantoch, aj keď pri spoločných diskusiách prichádzame na to, že nie sú založené na faktoch. Niekedy sa v ich radoch objavujú názory, že migranti nám berú prácu, no následne prichádzajú na to, že buď robia podradnú prácu alebo sa k nej dostali na základe svojho vzdelania a kvalifikácie. Keď sa rozprávame o kriminálnej činnosti, zrazu zistia, že žiadne štatistiky o páchaní trestnej činnosti migrantmi nevideli a že ani nevedia, na základe čoho ich posudzujú. Podobne je to aj s Rómami. Práve preto považujem vzdelávanie a scitlivovanie mladých za veľmi dôležité už od útleho veku.

Stretávate sa s prekážkami alebo reakciami okolia na to, že ste cudzinka?

Stretávam sa s rôznymi typmi reakcií. Nakoľko nenesím hidžáb a nie som zahalená, veľakrát si nevedia spojiť, z akého kultúrneho prostredia pochádzam alebo s akou krajinou si môžu spojiť moje meno. Navyše som moslimka, ktorá nevyzerá ako typická moslimská žena.

Stáva sa mi, že s ľuďmi diskutujem na tému svojho vierovyznania. Dokonca sa mi už stalo aj počas rokovaní na vyšších úrovniach, že niektorí ľudia nemiestne vyjadrili isté názory na islam. Keď som im vysvetlila, že som moslimka, zrazu stíchli a cítili sa veľmi trápne. V mnohých situáciách mi pomáha úsmev, pretože zbližuje a rúca bariéry. Úsmev mi pomáha v získavaní dôvery.

Čo je pre vás v živote najdôležitejšie?

Vážiť si seba i druhých bez ohľadu na to, odkiaľ pochádzajú. V niektorých situáciách síce môžeme vnímať ľudí ako migrantov, ktorí sem prišli a nič nemajú, ale o pár rokov môžu byť pre našu spoločnosť nesmierne prospešní. Mali by sme sa pozerieť na integráciu cudzincov, ktorí tu chcú žiť, viac konštruktívne.

Nie je v poriadku dokola opakovať, že nám niečo berú, ale práve naopak. Cudzinci, ktorí prichádzajú, nám môžu veľa dať a v mnohom nás obohatiť.

Moja krajina!
Moja pýcha i radosť,
môj žiaľ, moja slza...

Ako dlho ešte budeš trpieť
a plakať a umárať sa?

Môžeš sa aj radovať,
aj tancovať aj spievať piesne...
Aj stavať na širavách Strechy...
Aj prežiť, aj neumrieť...
Často si sama, len sama so sebou...
Na výšavách Pamíru, kde
je končitá bolesť...

Chceš byť slobodná ako vták...
Vzlietnuť, plachtiť a nespádnúť...
Dýchať vzduch sily...
Spustiť sa nadol... a žiť ďalej...
tvoriť a uzdravovať sa...

Chceš žiť so všetkými na svete,
veď tvoje krédo znie:
Pamír - Strecha sveta.
Tvojou oporou je tvoj jazyk!
Tvojej dejiny sú tvoj poklad
a národ, čo žije v horách,
je toho priamym svedkom...

A ešte koľko sa bude písať
a veru je o čom...
Ach, vyliečiť tak tvoje bolesti
ako voľakedy Avicenna...

A veršami básnikov Rudaki
a Omara Chajjáma...
Pomaľovať všetky skaly
majstrovskými dielami...

Želám ti veľa sily a trpezlivosti...
Týčiť sa a neplakať na širavách Pamíru!

MOJA KRAJINA

Nargis Rachmonova

Hala Abdelwahab (1967)

Pôsobila ako dôležitý národný kontaktný bod Európskej komisie v oblasti sociálnych a humanitných vied pre Egypt, neskôr ako riaditeľka fundraisingu v Bibliotheca Alexandrina. Okrem toho je expertka na rozvoj, stratégie a analýzy. Vyštudovala knižničnú vedu na Alexandrijskej Univerzite v Egypte a francúzsku školu Institution Sainte Jeanne-Antide. Profesionálne hrala tenis, patrila medzi trojicu najlepších tenistiek Egypta. Rozpráva plynule arabsky, anglicky, taliansky a francúzsky. Hala je štedrá filantropka.

Má dve dospelé dcéry.

**Islam je spôsob života a byť
moslimkou je moja identita.**

HALA

ABDELWAHAB

(1967)

Hala Abdelwahab pochádza zo starovekého mesta Alexandria v Egypte. Dlhé roky pôsobila v slávnej alexandrijskej knižnici, no Arabská jar mnohé v jej živote zmenila. Egypťanka sa po revolúcii s rodinou ocitla vo Viedni, kde začala nový život. Hala citlivo vníma pohľad Európanov na moslimské ženy a uvítala by viac, keby sa verejná mienka zakladala viac na faktoch než na strachu z iného náboženstva.

Čo vás priviedlo do Európy?

Do Viedne som prišla za pracovnou ponukou. V Egypte som 11 rokov pracovala ako riaditeľka oddelenia alexandrijskej knižnice (Bibliotheca Alexandrina), ktoré malo na starosti získavanie finančných prostriedkov od inštitucionálnych a súkromných donorov na rozvoj projektov knižnice. Mám titul z Knižničných vied, aj keď som v tejto oblasti nikdy nepracovala. Navštevovala som francúzsku školu, neskôr sa naučila taliansky. S manželom sme veľa cestovali po Európe, najmä kvôli jeho práci. Kamkoľvek šiel, išla som s ním a mala som šťastie, že som si vždy našla prácu. Ak mám byť úprimná, nikdy by som knižnicu alebo Egypt neopustila, ale revolúcia Arabská jar a jej dôsledky negatívne ovplyvnili v Egypte mnoho vecí. V roku 2014 som začala pracovať pre medzinárodnú organizáciu vo Viedni, kam som sa presťahovala. Bola som headhunterkou, viedla som infraštruktúry pre mobilizáciu zdrojov, riadenie programov a koordinovala návrhy stratégie pre organizáciu. Bola to skvelá príležitosť, pretože moje dve dcéry v Alexandrii navštevovali nemeckú školu, takže nemali problém sa v Rakúsku adaptovať. Svoje pôsobenie v organizácii som počas pandémie ukončila. Ak mi moja práca viac neprináša zmenu, neprospieva a nedáva priestor pre ďalší rozvoj, jednoducho ju musím opustiť.

Čím vás obohacovala vaša práca v knižnici?

Bibliotheca Alexandrina bola úžasné miesto - multikultúrny komplex s vlastnými vedeckými centrami, kultúrnymi aktivitami, divadlom, orchestrom, vlastným obrovským IT oddelením, inžinierskymi centrami a cen-

trami grafického dizajnu. A to všetko v nej fungovalo v prvotriednej kvalite. Každý týždeň sa v nej organizovali kultúrne predstavenia, kam prichádzali aj laureáti nobelových cien. Jednou z nich bola Farrah El Dibany - egyptská mezosporanistka, ktorá hrala na druhej inaugurácii francúzskeho prezidenta Emmanuela Macrona a bola súčasťou umeleckého centra našej knižnice. Aj ja som mala skvelý tím ľudí. Ako som už spomenula, keby veci po revolúcii (po 25. januári 2011) išli správnym smerom, nebola by som odišla.

Čo sa dialo v Egypte počas Arabskej jari a ako ste to vnímali?

Keď začala revolúcia, boli sme všetci šťastní a naivní. Mysleli sme si, že to celé skončí dobre. Po čase sa ukázalo, že mnohé incidenty boli narafigené. Osobne som spolu s mojimi dcérami na vlastné oči videla situácie, ktoré som nikdy predtým v Egypte nezažila. Jedného dňa sme sa ocitli blízko jedného paláca. Tam sme zažili násilný stret medzi rôznymi skupinami. Bolo hrozné vidieť toľko ľudí, ktorí sa navzájom bili.

Ako sa vyvinula situácia v Egypte po revolúcii?

Problém nebola revolúcia sama o sebe, ale to, čo sa po nej stalo. Výsledok revolúcie bol strašný, ľudia boli zdesení. Zrazu videli alebo počuli o veciach, ktoré sa nikdy predtým v Egypte nediali. Videli režim, ktorý bojuje proti vlastným ľuďom. V dôsledku nestability a absencie bezpečia sa veľa podnikov zavrelo. V knižnici sme sa tiež stretli s obvineniami, pretože predsedom správnej rady bola manželka prezidenta Mubáraka. Kvôli tomuto si veľa ľudí myslelo, že musí napadnúť knižnicu, lebo je na strane režimu. To však nebola pravda. Prezidentova žena bola síce na vrchu tejto štruktúry, ale knižnica sama o sebe bola celkom nezávislá a mala fantastického riaditeľa. Revolúcia mala veľký dopad aj na knižnicu. Každý napádal každého, bolo to traumatické pre všetkých.

Čo vám dávalo nádej v tých turbulentných časoch?

Bola som príliš zaneprázdnená na to, aby som rozmýšľala nad všetkým tým nebezpečenstvom a nestabilitou. Preto som pokračovala vo svojej práci a vo výchove detí. Život musí ísť ďalej. Späťne to naozaj hodnotím ako veľmi náročné obdobie, ale v takýchto situáciách človek nemá na výber - nemôžete jednoducho zavrieť dvere

a čakať, kým sa problémy v spoločnosti vyriešia. Ako moslimka sa na veci pozerám rozdielne vrátane celého konceptu života. Islam je spôsob života, je to životný štýl. Ráno sa zobúdzam s tým, že chcem byť dobrým človekom a počúvam Boha. Byť moslimkou nie je len náboženstvo, je to moja identita. Je to niečo, čo ma ovplyvňuje v tom, akým spôsobom rozmýšľam alebo ako sa správam. Aj to mi vždy dáva nádej a vďaka tomu mám vždy nádej a som vždy spokojná s tým, čím ma Boh požehnal. Moja viera, nasmerovanie sa k Bohu a modlitba sú to čo mi pomáha prekonávať ťažké časy.

Ako vnímate rozdiely medzi Viedňou a Alexandriou?

Alexandria je stredomorské mesto s menším množstvom zelene než má Viedeň. V minulosti bývala veľmi kozmopolitná. Milovala som svoj život v Egypte i prácu v knižnici, bola som naozaj šťastná.

V Alexandrii nájdete veľmi ľahko akúkoľvek pomoc v oblasti služieb. Ak potrebujete pomoc v domácnosti, ľahko nájdete niekoho, kto vám za dobrú cenu pomôže. V Európe si musíte urobiť všetko sami. Napríklad ak si objednáte nábytok, v Egypte si ho nemusíte zložiť sami. Jednoducho vždy zoženiete niekoho, kto vám ho rýchlo a lacno poskladá. Páči sa mi žiť v Rakúsku. Ľudia sú civilizovaní, slušní a vo všeobecnosti milí. Myslím si, že veľa nenávisti vyvolávajú politici. Ak by obyčajných ľudí nechali na pokoji, mali by sme sa všetci dobre. Vo Viedni bývam v pekne zelenej štvrti, ktorá je blízko centra a ľudia sú v nej veľmi príjemní.

Čo si želáte, aby Slováci vedeli o vašej krajine a o Egyptánkach?

Jedna z vecí, ktoré sa mi na mojej krajine páčia je, že ľudia sú veľmi tolerantní. Ak do toho nepočítam politiku. My, Egyptania, sme veľmi pohostinní. Navyše máme krásnu krajinu - od Červeného po Stredozemné more. Problém však je, že Egypt nie je krajina, v ktorej ako turista kliknete na nejakú webovú stránku a idete na miesto, ktoré vám poradí vidieť. V takom prípade je skôr lepšie niekoho miestneho poznať. To, čo ma naozaj fascinuje na Egyptanoch je, že majú všetky možné problémy, napriek tomu sa usmievajú a dokážu prežiť. To je niečo, čo mi vo Viedni chýba - usmievajúce sa tváre a humor. Vždy, keď idem do Egypta, celý čas sa tam len smejem.

S akými stereotypmi sa stretávate ohľadne vnímania moslimov v Európe?

Keď sme po prvý raz prišli do Európy, niektorí ľudia si mysleli, že moje dcéry chodili v Egypte do školy na ľavách. Nemohla som tomu uveriť, že by niekto v 21. storočí mal takúto úroveň vedomostí o inej krajine. V súčasnosti ľudia napádajú islam bez toho, aby o ňom niečo vedeli. Čo je pre mňa naozaj šokujúce je, že nikdy som nevidela nikoho v televízii, kto by sa pýtal relevantné otázky k islamu.

Nikdy nie je v televízii imám alebo nejaký dôveryhodný odborník, ktorý by v médiách riešil islam a vysvetlil by pálčivé témy ako hidžáb, postavenie žien, šariu, ktoré sú veľmi často diskutované zavádzajúco. Je veľmi dôležité vysvetliť Európanom, prečo moslimovia vedú taký život, aký vedú. Ak sa veci správne vysvetlia, v európskych spoločnostiach bude menšie napätie a rozhodne lepšia integrácia a akceptácia moslimov. Je veľmi smutné, ako sa Európania nesnažia spoznať islam a moslimov. Pravidelne počúvam a sledujem európske médiá a veľa z nich poskytuje zavádzajúce informácie. Nemyslím si, že Európania majú vyhranený názor na egyptské ženy, ale na moslimské ženy áno. Najčastejšie ich vnímajú ako utláčané, prinútené nosiť závoj, nevzdelané, nemôžu sa rozhodovať a sú nútené k vydaju. Presne tento obraz ponúkajú médiá. Moslimky sú v nich zväčša vyobrazené ako utláčané ženy. Je to veľmi smutné, lebo toto zobrazenie nezodpovedá realite.

Akú radu by ste dali mladým moslimkám?

Ruka v ruke s islamofóbiou, ktorá je všade naokolo, je nosenie hidžábu prejavom sily a sebaistoty. Moslimky musia byť silné a verím, že každá žena, ktorá nosí v súčasnosti v Európe hidžáb je odvážna a ukazuje svoju sebaistotu. Veľa žien, najmä mladých, si však dáva šatku dolu. Nie vždy sa v nej cítia v spoločnosti pohodlne. Príkladom je kamarátka jednej z mojich dcér, ktorá si robí doktorát v Nemecku. Venuje sa inžinierstvu, hovorí viacerými jazykmi a nosí hidžáb. Cestou v električke na ňu niekto napľul a spýtal sa “či má pod šatkou bombu.” Veľmi súcitím s moslimkami, ktoré sú mladé, krehké a stávajú sa terčom mnohých urážok.

Mladým moslimkám by som rada poradila, aby naďalej zostávali silné a akýkoľvek incident nahlásili polícii alebo príslušným úradom. Keď sa niekto proti tebe previní, musíš o tom hovoriť. Je právom ženy nosiť, čo chce

a podniknúť kroky, ak je diskriminovaná. V Egypte máme vážny problém s obťažovaním žien. Avšak, dobrou správou je, že časy sa zmenili. V minulosti boli ženy ticho, dnes hovoria, natáčajú páchatel'ov a nahlasujú ich polícii.

Stali ste sa niekedy obeťou diskriminácie kvôli svojmu náboženstvu?

Nie celkom. Kedysi som zvykla nosiť tradičnú šatku, no teraz som sa rozhodla nosiť iný druh šatky - len kvôli pohodliu. Ak mám byť úprimná, nezáleží mi, čo si ľudia myslia alebo hovoria. Nikto nemá právo zasahovať do mojej viery alebo do toho, ako sa obliekam. Mimochodom nepoužívam verejnú dopravu. Všade chodím autom. Myslím si, že ženy, ktoré chodia verejnou dopravou, sú náchylnejšie stať sa obeťou nenávisťnej situácie. Raz som však išla električkou z práce. Obrátil sa ku mne jeden muž a začal sa so mnou baviť po nemecky. Slušne som mu povedala, že mi je ľúto, ale nerozumiem. Na to v angličtine odvetil: “Ty chceš islam? Tak si choď do svojej krajiny.” Okrem tejto skúsenosti som žiadnu nenávisť kvôli môjmu náboženstvu nezažila. Možno je to aj tým, že som pracovala v medzinárodnej organizácii. Ľudia v našej štvrti sú však veľmi milí. Moja jediná bariéra je neznalosť nemčiny, hoci hovorím anglicky, arabsky, francúzsky i taliansky. Keby som sa ju snažila viac učiť, môj spoločenský život by bol odlišný. Aj preto sú mi niektorí ľudia viac vzdialení. Tiež je pravda, že občas dostávam pohľady s odkazom “viem, že nie si odtiaľto.” No toto ma nijako neotravuje. Som dostatočne zrelá, aby som vedela lámať ľady.

Čo je pre vás najdôležitejšia vec v živote?

Pre mňa je najdôležitejšie konať v živote najlepšie ako viem ako moslimka. To znamená byť tu a počúvať Boha. Snažím sa byť dobrým človekom a snažím sa vyhýbať veciam, ktoré ako moslimka nemám robiť. To zahŕňa islamský spôsob života - dobro mojej rodiny a prispievanie svojimi činmi do spoločnosti. Nie je to ľahké vysvetliť. Myslím, že najdôležitejšou vecou v živote je byť spokojný s tým, čo máme. Toto je naozaj veľmi dôležité, pretože ak máme vnútorný pokoj - sme šťastní a prijímame dobré i zlé - človek môže mať krásny život. Moja mama mi zvykla hovoriť: “Zaspávaj v noci s tým, že si nikoho neurazila, nevzala nikomu právo a že si mala rešpekt k sebe samej.”

Je podľa vás dôležitý medzináboženský dialóg? Ako môže každý z nás prispieť k jeho rozvoju? Táto téma je pre mňa veľmi mäťúca. Je medzináboženský dialóg cieľ alebo nástroj?

Podľa mňa medzináboženský dialóg nie je vôbec potrebný. Každý z nás má vlastné osobné presvedčenie či vieru. Konflikt medzi ľuďmi nenastáva kvôli náboženstvu. Je to vždy o moci, politike a niekom, kto sa snaží využiť náboženstvo na rozdelenie ľudí. Čo s týmto spraví medzináboženský dialóg? Nič.

Myslím, že všetci musíme mať a veriť v univerzálne hodnoty. Ak máme všetci dosah k spravodlivosti a rovnosti, budeme sa navzájom rešpektovať. Je mi jedno, aké má kto náboženstvo. Ak sa k sebe správame priateľsky, nepýtame sa na náboženstvo toho druhého. Nerozumiem, prečo by náboženstvo malo byť problém. Keď sa rozprávam s inými matkami, bavím sa s nimi o prekážkach pracujúcich žien, ktorým čelíme. Či sa mi niekto páči alebo nepáči, závisí od jeho charakteru a skutkov, nie od jeho náboženstva. Všetci by sme sa mali učiť rešpektovať sa navzájom a vyhraniť sa, ak je niekto diskriminovaný na základe svojho náboženstva, rasy alebo farby pleti.

Zuzana Hasna (1977)

Pôsobí ako supervízorka Islamskej nadácie na Slovensku, zároveň je lektorka interkultúrnych kompetencií a zážitkového vzdelávania s mnohoveštvovou identitou a medzinárodným dosahom. Je zakladateľka úspešného formátu BaBincov - programu pre ženy cudzinky na Slovensku a členka medzinárodnej expertnej skupiny EStAR - Enhancing hate crime victim support. Zuzana vyštudovala sociálnu prácu na Univerzite Komenského v Bratislave a v minulosti tiež podnikala v textilnom odvetví. Je mamou troch detí.

**Moslimské ženy sa mi zdôverujú,
že majú strach a nechcú byť viditeľné.**

ZUZANA

HASNA

(1977)

Zuzana Hasna má niekoľko identít. Považuje sa za Maďarku, ktorá sa narodila na južnom Slovensku. Ako mladá konvertovala na islam, neskôr si vzala za manžela moslima. Hovorí viacerými jazykmi a pripravuje podporné rozvojové programy pre moslimky, migrantky a ženy na úteku. Zažila šikanu a zblízka videla dôsledky konfliktov medzi národmi a konfesiami, aj preto kope ligu za lepší svet.

Prečo ste konvertovali na islam?

Stala som sa moslimkou z vlastného presvedčenia. Hľadala som samú seba, až práve v islame som našla odpovede na otázky, ktoré mi dodnes dávajú zmysel. Moslimkou som sa stala ešte predtým ako som spoznala svojho manžela Mohameda. Nekonvertovala som kvôli nemu alebo z lásky k nemu. Zahalenie pre mňa bola jasná voľba. V tom čase som mala 19 rokov a šatka sa stala mojou súčasťou. Chcela som ju nosiť na hlave, identifikovala som sa s ňou. Jednoducho patrí ku mne a výstižne definuje, kto som a kým sa cítim byť.

Čo pre vás znamená hidžáb?

Šatka je súčasťou mojej identity. Bez nej by som to nebola ja. Je pre mňa vyjadrením sebaúcty a zdržanlivosti smerom k iným. Hidžáb nie je len o šatke, je to kompatibilný súbor slušnosti, zjavu a vystupovania. Farbu šatky a spôsob jej uviazania vždy prispôbujem svojej aktuálnej nálade, spoločenskej situácii a miestam, kam idem. V šatníku mám obojstranné bavlnené šály, ktoré majú po každej strane odlišné odtiene. Mám rada aj veľké hodvábne šatky s arabeskovým vzorom alebo kvetmi a tiež jednofarebné a elegantné hidžáby. Odev v sebe nesie špecifické informačné posolstvo. Štýl moslimiek spolu s doplnkami a farbami o nich veľa prezrádza. Má výpovednú hodnotu o nositeľke - odkiaľ pochádza, aký má rodinný status a do akej spoločenskej triedy patrí. Hidžáb je živý dodnes, hoci sa často považuje za prežitok či staromódnu záležitosť. V jeho nosení sa odzrkadľuje príbeh zahaľovania žien. Zahaľovanie dodnes zostáva z rôznych príčin citlivou a ústrednou témou v spoločnosti. Ak chceme lepšie porozumieť tomuto kontextu, potrebujeme sa vrátiť v čase. Moje obe

staré mamy napríklad celý svoj život nosili šatku. Obliekali sa skromne a šatkou vyjadrovali svoje morálne zásady a kresťanské hodnoty. Vydamom sa dievča dostalo pod čepiec, ktorý v kresťanskej tradícii symbolizuje závoj dôstojnosti, cudnosti a panenstva. Rovnako ako v islame či judaizme. Aj židovské ženy nosia šatky či parochne už stáročia. Sú pre nich vyjadrením určitých hodnôt. Čepce i šatky sú súčasťou ľudových krojov väčšiny krajín sveta, vrátane Slovenska. Možno aj v reflexii týchto skutočností je mi šatka blízka.

Ako na nosenie hidžábu reagovalo vaše okolie a neznámi ľudia?

Hidžáb som chcela nosiť hneď ako som prijala islam. Chýbala mi však odvaha a vlastné ukotvenie v spoločnosti. Hoci som o tom bola vnútorne presvedčená, mala som obavy, čo povie moja mama, kamarátky a okolie. Po roku som nabrala odvalu. Spomínam si, že som si dala jemnú hodvábnu šedú šatku s geometrickými vzormi pastelových farieb po krajoch akoby symbolickú predzvesť zmien a prepojení. Vďaka noseniu šatky sa pretriedili aj moji známi a priatelia. Tí skutoční zostali a ten, komu hidžáb prekážal, sa dobrovoľne vytratil z môjho života. Spočiatku to bola skúška ohňom. Stretávala som sa s nemiestnymi poznámkami ľudí a ich skúmavými pohľadmi. Pamätám si, že som si zvykla nasadiť veľké slnečné okuliare, ktoré mi slúžili ako ochranná clona. Napokon ma scelila pevná viera, pokora a rokmi nadobudnutá kvalitná argumentačná výbava. Narodila som sa na južnom Slovensku, takže hovorím po maďarsky. Neskôr som sa presťahovala do Bratislavy, kde som žila už ako moslimka. Spomínam si na jeden zážitok, keď som v hlavnom meste išla zahalená spolu s mojou kamarátkou cudzinkou na trhy. Rada podporujem lokálnych pestovateľov, ktorí často hovoria v maďarskom jazyku a rada využívam túto príležitosť na spoločné rozhovory. Ako sme si vyberali čerstvé ovocie, medzi trhovníkmi prebehla v konverzácia v maďarčine. Viedli dialóg o tom, akej farby mám asi nohavičky, keď mám bielu šatku. Nemiestny smiech vystriedalo mlkve ticho hneď potom, ako som im nečakane skočila do dialógu. Dnes už viem a pri práci so ženami to často opakujem, že sa nemôžeme báť byť samy sebou a popierať svoje túžby kvôli iným. Každá z nás žije svoj život a mali by sme ho žiť tak, aby stál za to! Už dokážem ustáť aj tornádo ľudskej nenávisti nasmerované voči hidžábu a obhájiť svoje právo na prejav osobnej identity či slobodu vierovyznania aj na Slovensku. Nájdu sa ľudia, ktorí si dovoľia ma posielat' kade - tade. Vraj sa mám vrátiť, odkiaľ som prišla. Ale ja som doma na Slovensku.

Ako sa vám darí búrať predsudky ľudí v súvislosti s nosením hidžábu?

Mám veľa zaujímavých zážitkov. Na Slovensku som si zvykla, že ľudia radi hovoria druhým za chrbtom. Neraz som si vypočula zaujímavé úvahy o tom, ako ma môj muž ovláda, lebo musím na hlave nosiť kus handry. Raz som sa takto otočila, pozdravila a usmiala. Odvtedy to aplikujem vždy a úsmev funguje ako roztápač ľadov. Pre mnohých Slovákov je nepochopiteľné, že Slovenka môže byť súčasne aj moslimka. Je to predsa len zvláštna kombinácia na prvé pocity. Myslím si však, že práve vďaka osobnej skúsenosti možno búrať predsudky ľudí a strhávať “strašidelné nálepky o islame a moslimkách.” Moja šatka vždy vzbudzovala záujem okolia. Bola som trochu rarita. Stalo sa mi napríklad, že jedna dáma sa za mnou toľko obzerala, až nabúrila do stĺpa. Iná pani spadla zo schodov, keď som po nich kráčala oproti, pretože namiesto schodov sledovala mňa. Sú to situácie, nad ktorými sa dnes už len smejem. Ako mladá som však bola zraniteľná a niektoré situácie som si naozaj brala k srdcu. Naučila som sa nevšimáť si pohľady, ktoré mi nie sú príjemné.

Ako prežívate svoju vieru?

S vierou, že robím svoje maximum. V živote sa snažím robiť zmysluplné veci a mať čistý štít pred sebou i pred Bohom. Som láskavá k druhým. Venujem sa svojej rodine a moje deti sú na piedestáli. Viera je pre mňa esencia života. Bez nej by nemal a nedával zmysel. Môj život je popretkávaný fragmentami drobných skutkov odovzdania sa do Božej vôle, pokory a prijatia. Je vedecky dokázané, že spiritualita má prostredníctvom uctievania hlboký blahodárny vplyv na mozog a pôsobí terapeuticky a ja to skutočne cítim. Modlitba na úsvite či uprostred noci ma vždy posilní a dodáva mi silu. Okrem lásky mojej rodiny mi islam dáva emocionálne naplnenie. Často riešim problémy, ktoré sa javia komplikované. Akonáhle im však nechám voľný priebeh, pretože viem, že aj tak sa stane to, čo sa má stať od Boha, problém sa zrazu za pochodu vyrieši.

Práve viera v osud (qadr), že všetko, čo sa nám stane, je súčasťou Božieho spravodlivého, múdreho a súciteľného plánu, posúva vpred moje myslenie. Nemusím sa trápiť otázkami: Prečo práve ja? Čím som si to zaslúžila? Boh je pre mňa kotvou, nádejou, dáva mi radosť a podporuje moju dôveru v seba. Boh, Alláh, God, Gott, Isten, Yahwe. Máme pre neho rôzne pomenovania, ale napokon nás mnohých spája spoločná viera v toho istého

a jedného jediného Boha. Vnímam Ho ako najvyššieho, najmilosrdnejšieho a najmilostivejšieho. To sú len tri z celkových 99 vznešených mien Boha v islame. Je tiež ochrancom, najštedrejším, všepočujúcim, všeznalým, vševidiacim, prvým aj posledným.

O moslimkách sa často tvrdí, že sú neslobodné? Čo pre vás znamená sloboda?

Sloboda pre mňa znamená predovšetkým slobodu mysle a slobodu duše. V zmysle, že sa môžem oslobodiť od okov tohto sveta, čo mi poskytuje úplnú slobodu. Je to asi príliš abstraktné, avšak veľmi vnímam najmä u mladšej generácii žien ako sú pod diktátom rôznych trendov v spoločnosti. Namiesto vyzdvihnutia svojej unikátnosti sú uväznené v pasci očakávaní iných a snahe niekam zapadnúť. To nepovažujem za slobodné. Sloboda bytia pre mňa znamená, že sa stávam takou, akou chcem byť. Že môžem slobodne povedať svoj názor a nahlas vyjadriť nesúhlas. Veľmi dobre si pamätám aj na časy, kedy sme museli byť ticho. Ako žena v šatke niekedy počúvam: Ved' ty nič nevieš, Si nevzdelaná, Nemáš mať názor... Považujem to za alarmujúce, pretože slová majú často väčšiu moc než zbrane. Opakovane v spoločnosti diskutujeme o slobode prejavu. Je dôležité vzdelávať mladé dievčatá, aby naplno mohli prežívať svoju slobodu namiesto diktátu trendov a toho, čo od nich očakáva spoločnosť.

Vnímate islamofóbiu a nenávisťné prejavy aj na Slovensku?

Islamofóbia je neopodstatnený strach, ktorý zahŕňa širokú škálu diskriminačných praktík, stereotypov a násilia proti moslimom a moslimkám. Spolu so xenofóbiou majú základnú premisu v kultúrnych rozdieloch, preto sú prezentované ako oprávnené a politicky korektné. Propaganda nenávisti a delegovanie k nenávisťným činom je agendou krajnej pravice. Avšak svojich podporovateľov má aj v radoch konzervatívcov, liberálov či predstaviteľov politickej ľavice. Práve pre uvedené dôvody je dôležité kriticky reflektovať na spoločenský diskurz o islame a moslimoch aj na Slovensku. Základným problémom je umelé postulovanie dvoch nezmieriteľných táborov v zmysle stretu kresťanského sveta a západnej kultúry a islamu s východnou kultúrou. Delenie na "my" a "oni" je vždy predikciou možného konfliktu. Islamofóbii na Slovensku i v Európe pomáha, že pravdivé informácie o islame sú pre väčšinu populácie de facto ťažko dostupné. Politici, médiá, rôzne konšpiračné stránky živia o islame mýty, dezinformácie, polopравdy či priamo lži. Na základe rozsiahleho

terénneho výskumu Mapovanie nenávisti a islamofóbie v slovenskej spoločnosti, ktorý realizovala Islamská nadácia na Slovensku, až 59,1% respondentov bolo priamo obeťou nenávistného trestného činu, šikany, zastrašovania či diskriminácie pre svoj pôvod alebo náboženstvo. Ďalších 55,9% boli svedkami diskriminácie voči osobám s odlišným pôvodom alebo náboženstva. Viac ako polovica respondentov uviedla, že išlo o opakované útoky, nie jednorazový. Napriek tomu, až 89,6% respondentov uviedlo, že skutok nikde a nikomu nenahlásili. Preukázalo sa, že útoky sa často dejú v interakcii s neznámymi a vo virtualnom svete. Pritom definíciu nenávistného trestného činu máme jasne ukotvenú aj v legislatíve. Podľa nej je nenávistný trestný čin akýkoľvek trestný čin definovaný v Trestnom zákone, ak bol spáchaný z osobitného motívu nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, pohlavie, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie alebo náboženské vyznanie.

Nakoľko sa moslimky stávajú obeťami diskriminácie alebo nenávistných trestných činov?

Moslimky na Slovensku čelia rovnakým nerovnostiam ako iné ženy, predovšetkým čo sa týka k prístupu k zamestnaniu alebo rovnosti v odmeňovaní. Dokonca sú častokrát úplne vylúčené z pracovného či verejného života. Aj preto sa angažujú na úrovni komunitných aktivít, hoci často vlastnia diplom a majú vyššie vzdelanie. Na trhu práce moslimské ženy podliehajú trom typom sankcií: rodovej, etnickej a náboženskej. Diskriminácia často súvisí s vnímaním ich moslimského vyznania a najmä s ich oblečením. S hidžábom im dá prácu málokto. Hidžáb je jasným identifikátorom zaujatosti. Moslimky sa, žiaľ, opakovane stávajú obeťami nenávistných trestných činov. Sú terčom islamofóbných a nenávistných skutkov pre ich okamžitú identifikáciu a aj viditeľnú viacnásobnú stigmatu: moslimka - cudzinka - žena. Islamofóbne násilie páchané na moslimských ženách sa pritom považuje za rasovo a rodovo podmienené násilie. Ženy moslimky sa mi opakovane zdôverujú, že majú strach, ktorý ich paralyzuje. Nechcú byť súčasťou verejného či spoločenského života a byť viditeľné. Je to paradox, pretože mnohé z nich sú vzdelané a nesmierne zručné.

Aké je mediálne zobrazovanie moslimiek v médiách na Slovensku?

V roku 2021 sme sledovali ako médiá komunikujú tému islamu a moslimov. Z toho vzišla odborná mediálna analýza s názvom “FRAMING: Mediálny obraz islamu a moslimov na Slovensku”, ktorá obsahuje samostatnú kapitolu venovanú ženám moslimkám. Potvrdila sa nám téza, že médiá a verejná mienka vyjadrujú stereotypné názory o moslimských ženách, ktoré sú často zobrazované prostredníctvom binárneho zobrazenia ako utláčané alebo nebezpečné. Správy sa buď odvolávajú na porušovanie práv žien alebo používajú zábery zahalených moslimiek na ilustráciu názorov rámcujúcich islam ako problém. A práve toto vnímam ako problém. Doteraz nikto za nami neprišiel s oslovením k rozhovoru, ak teda nepočítam tému únosov detí, kedy sa žena vydala za manžela moslima.

V Islamskej nadácii na Slovensku sa venujete ženám - cudzinkám, moslimkám alebo na úteku. Pomáhate im prostredníctvom mentoringu a zážitkových aktivít, ako môžu byť sebestačné a sebavedomé.

V čom vás naplňa vaša práca?

Vďaka svojej práci som spoznala nespočetné množstvo žien z rôznych kútov sveta, ich rôznorodé osudy i príbehy za nimi. Spoznala som ich ako manželky, priateľky, sestry, dcéry, matky či staré matky. Všetky odvážne snívajú a vytyčujú si svoje ciele. Riešia prítomnosť a plánujú si budúcnosť. Tak, aby mohli byť čo najviac vnútorne spokojné. Viem, že ak sa ženy navzájom podporujú, ich život môže byť ľahší. Som toho názoru, že vzdelaná žena je dôležitým článkom prosperujúcej spoločnosti. Preto motivujem dievčatá i ženy, aby sa vzdelávali a aby si plnili svoje sny. Limit sú iba oblaky. Možno táto myšlienka vyznieva ako klišé, ale nesie v sebe jasný odkaz. Viaceré ženy, ktoré nemali ukončené vzdelanie alebo túžili po vysokej škole, sa práve vďaka podpornej skupine žien odhodlali ísť vpred. Mnohé si vzdelanie dokončili, čo vnímam ako skvelé. Rozvojom zručností sa mnohým z nich podarilo naštartovať vlastné podnikanie a tým získať finančnú nezávislosť a sebestačnosť. Zažívam radosť, keď vidím ich premenu. Ako si dievčatá a ženy čoraz viac veria v zmysle sebadôvery a sebalásky. Keď veria, že dokážu čokoľvek, len musia vytrvať pracovať na dosiahnutí svojho cieľa. Aktuálne sa snažím odovzdať svoje žezlo mladšej generácii, aby sa mohli realizovať a prinášať svoje nápady.

Hlavne sa nenechať odradiť
Hlavne nezomrieť
Šetri si trpezlivosť
Musíme trpieť
Šetri si trpezlivosť
Musíme uspieť
Masy sa uberajú na sever
Ja sa uberám na juh
Hlavne sa nenechať odradiť!

Musíme uspieť!
Vedie nás Nádej
Viera naša je pevná
A láska rovnaká ako predtým
Ako vždy láskavá...
Neprijmú nás všetkých
Nie, neprijmú, nemôžu
Zadržia všetkých a pomôžu.
A čo za to?
Hlavne sa nenechať odradiť!
Hlavne byť silnejší!
More niekde pobudlo
Niektorí sa zachránili, iní nie
Hlavne sa nenechať odradiť!

Vôľa naša je pevnejšia!
Kto to ľutoval, nevieme,

Kto neuspel, potom,
Nebo v duši ako kamene,
Rozpovedať, o kom?

Беженец, утеčenec,
Refugee bez práva
Hlavne sa nenechať odradiť!
Ešte budeš mať pravdu!

Vo svete činia dobro pamätajú si,
Každého, kto je silnejší,
Ale Viera neopustí
Každého, kto je múdrejší!
Hlavne sa nenechať odradiť
Hlavne byť silnejší!

To je heslo všetkých silných
Ktorí sú práve pri bráne!
Ktorí sa tlačia pri plotoch
Ktorí umierajú v moriach
Ktorí zanechávajú všetko doma
A behajú po stepiach!

Niektorí ju nazývajú osudom
Zvolenú nimi cestu
Zvolenú možno nie nimi
Bláznivý neduh!

HLAVNE SA NENECHAŤ ODRADIŤ

Nargis Rachmonova

Niekto sa trasie na stoličke
Niekto trieska po stole
Hlavne sa nenechať odradiť
A neujať sa hlavne pištole.

Za všetko môže niekto,
A niekto to neľutuje,
Hlavne sa nenechať odradiť,
Všetko je to smutné...
Hlavne sa nenechať odradiť
A dobro konať!
Opäť sa budeme radovať!
A zničíme zlo!

Rana Nissam Ibrahim Al Moustafa (1975)

Pochádza zo Sýrie, vyštudovala právo na univerzite v Allepe. V Sýrii mala vlastnú advokátsku kanceláriu pre výkon právnickej praxe. Popri tom pracovala v programoch OSN zameraných na posilnenie postavenia žien a podporu ich vzdelania. Pôsobila tiež aj v oblasti výchovy a vzdelávania mladistvých delikventov. Desať rokov žije v Bratislave. Je plachá, chutne varí, pekne hovorí po slovensky a je aktívna vo svojej komunite.

Rodinné väzby v Sýrii sú oveľa silnejšie než na Slovensku.

RANA NISSAM IBRAHIM AL MOUSTAFA

(1975)

Rana je vyštudovaná právnička, ktorá pochádza zo Sýrie. Vojnový konflikt ju však prinútil odísť zo svojej rodnej krajiny. Na istý čas sa ocitla v Turecku, kde spolupracovala na otvorení nemocnice. Na Slovensko prišla za svojím manželom, získala tu svoj druhý domov.

Ako sa vzdelaná Sýrčanka ako vy zrazu ocitla na Slovensku?

Pochádzam zo Sýrie. Narodila som sa v meste Raqqa, kde som aj žila. Má takmer 500-tisíc obyvateľov a nachádza sa asi 160 kilometrov na východ od Aleppa. Na univerzite v Aleppe som vyštudovala právo a viac ako desať rokov som pracovala ako právnička.

V Sýrii však vypukla vojna a tak som po nejakom čase bola nútená odísť zo svojej rodnej krajiny. Ocitla som sa v Turecku, kde som s ďalšími dobrovoľníkmi na istý čas založila aj poľnú nemocnicu. Časom som sa zoznámila so svojím budúcim manželom, ktorý je lekárnik. Rozhodla som sa ho nasledovať a napokon som sa za ním presťahovala na Slovensko. Žijeme v Bratislave, ktorú som si obľúbila.

Na Bratislave je krásne, že sa podobá môjmu mestu. Obe ležia na brehu rieky. Kým Bratislavou preteká Dunaj, cez Raqqu tečie Eufrat. Táto geografická podobnosť mi miestami spôsobuje, že sa cítim ako vo svojom rodnom meste. Pre Bratislavu je na rozdiel od iných hlavných miest príznačný pokoj, čo mi tiež pripomína atmosféru v Raqqe.

Kde sa cítite doma?

Doma sa cítim v mojej krajine. Sýria mi chýba, je to moja vlasť a veľmi ju túžim navštíviť, pretože som nebola doma už 10 rokov. Zostala tam moja rodina - mama, otec i súrodenci. A takisto mi chýba moja práca, ktorú som mala veľmi rada.

V Sýrii ste vyštudovali právo a dokonca ste pracovali aj pre OSN. Na Slovensku vám však diplom neuznali. Aký je to pocit?

Samozrejme, že ma to mrzí. Moja práca a možnosť realizovať sa ako právnička mi veľmi chýbajú. V Sýrii som vyštudovala právo a dlhé roky som vykonávala právnickú prax. Popri tom som pracovala aj v programoch OSN zameraných na posilnenie postavenia žien a podporu ich vzdelania. Pôsobila som aj v oblasti výchovy a vzdelávania mladistvých delikventov. Chodenie na súd mi úprimne chýba, ako aj možnosť obhajovať klientov ako som to robila v mojej krajine. Keďže na Slovensku nemôžem vykonávať svoju prácu, dostala som možnosť učiť deti diplomatov spisovnú arabčinu. Najviac mi pomáha môj optimizmus a viera, že zajtra môže byť lepšie.

Na Slovensku žijete už niekoľko rokov. Aké je to byť súčasťou menšiny?

Byť súčasťou menšiny nie je príjemný pocit. Na druhej strane je to prirodzené, pretože pochádzam z krajiny, ktorej jazyk, tradície a zvyky sú úplne odlišné než na Slovensku. Rodinné väzby s Sýrii sú oveľa silnejšie než na Slovensku, jednak sú väčšie a spoločne sa stretávajú najmä počas sviatkov a osláv. To, čo mi chýba, je moja práca v odbore, moje kamarátky z detstva. Snažím si však vybudovať nové vzťahy aj tu na Slovensku. Sýria mi veľmi chýba, nebola som doma veľa rokov. Neustále snívam o tom, ako sa do nej raz vrátim a budem môcť znova stretnúť zvyšok svojej rodiny a priateľov.

Nosíte hidžáb, čo pre vás znamená?

Nosenie hidžábu je povinnosťou každej moslimky. Som hrdá na to, že ho nosím, pretože sa v ňom cítim pohodlne. Na šatku som zvyknutá od detstva. Rada nosím svoju bielu šatku, pretože symbolizuje pokoj a úprimnosť.

Stretávate sa na Slovensku s islamofóbiou?

Na Slovensku sa s islamofóbiou stretávam často. Najmä v mestskej hromadnej doprave. Keďže nosím hidžáb, stretávam sa s prejavmi nespokojnosti niektorých ľudí. Keď som vystavená urážke, snažím sa nereagovať rovnakým spôsobom a odpovedať pozitívne. Aj napriek tomu, že mi to nie je príjemné a cítim sa zahanbená.

Veľmi dobre si spomínam aj na príjemnú príhodu, ktorá sa mi stala, keď som bola so synom v obchodnom centre. Pozdravil sa mi jeden pán, bol to Slováč. Vraj mi veľmi rád pomôže, ak potrebujem a poskytne akúkoľvek pomoc pre mňa alebo môjho syna. Poďakovala som sa mu za to. Neskôr mi aj priznal, že navštívil arabskú krajinu a dozvedel sa o našej kultúre viac a veľmi sa mu páčila. Dodal tiež, že týmto gestom ponúknuť pomoci ma chcel presvedčiť, že existujú Slováci a Slovenky, ktorí sú otvorení cudzincim a aj moslimom. Naš syn napríklad začal chodiť na Slovensku do materskej školy. Spočiatku to mal ťažké, pretože neovládal slovenský jazyk a nevedel sa dorozumieť s rovesníkmi. Časom sa naučil jazyk a našiel si kamarátov, ktorí ho tiež majú radi. Vďaka Bohu nebol šikanovaný.

Čo by podľa vás pomohlo k väčšej akceptácii moslimiek a detí cudzincov v našej spoločnosti?

Veľkú rolu zohrávajú médiá. Rovnako by pomohla aj väčšia otvorenosť Slovákov voči iným kultúram, ochota ich spoznávať a odvaha cestovať do krajín, kde ich môžu na vlastnej koži zažiť. Našťastie sa mi nikdy nestalo, že by ma niekto fyzicky napadol. V prípade, že by k tomu prišlo, by som incident určite ohlásila na políciu. Zákony platia rovnako pre všetkých. Dôležité je, aby v prípade, že sa deje krivda, ľudia nezostali ticho. Paradoxne zažívam väčšiu toleranciu k cudzincom od mladšej generácie. Mám pocit, že mladí, ktorí cestujú a boli v kontakte s moslimskými krajinami a spoznali našu kultúru, sú viac tolerantní a otvorení než staršia generácia, ktorá bola počas socializmu izolovaná.

Cítite sa na Slovensku ako moslimka slobodne?

Pojem slobody je široký. Ak berieme do úvahy slobodu názoru, na Slovensku ju vnímam, pretože každý tu môže vyjadriť svoj názor. Za dôležité však považujem aj to, aby sme sa naučili rešpektovať inakosť druhých. Ak so mnou niekto nesúhlasí v mojom presvedčení alebo spôsobe myslenia, je to v poriadku. Nie nadarmo sa hovorí, že moja sloboda končí tam, kde sa začína sloboda druhého.

Ako žena, ktorá zažila vojnu, vnímam život na Slovensku ako bezpečný prístav pre mňa i svoju rodinu. Som vďačná za slušný a pokojný život, vzdelanie, ktoré sa mi dostalo i za to, že môj manžel môže pracovať a náš syn sa môže ďalej rozvíjať.

Čo je pre vás v živote najdôležitejšie?

Najdôležitejšia je pre mňa moja rodina. Chcem byť dobrá manželka i matka. Aj keď pôsobím ako žena v domácnosti, mám veľa povinností. Veľmi rada varím, je to moja záľuba. Rada varím aj pre druhých - najmä fattoush a moutabbal, ktorí chutí aj Slovákom. Vo voľnom čase rada športujem, snažím sa učiť slovenský jazyk a spoznávať slovenskú kultúru.

V náročných obdobiach mi pomáha kráčať po vzore môjho otca, ktorý má cnostné správanie. Naučila som sa od neho veľa ako napríklad vždy hovoriť pravdu a nebáť sa nespravodlivosti, pretože tá je nevyhnutne pominuteľná.

Anela Čindrak (1992)

Vyštudovala hru na akordeón na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Pôsobí ako učiteľka hudby a zároveň je umelkyňa na voľnej nohe. Hrá na koncertoch v celej Európe i mimo nej.

Je kozmopolitná, má rada ruch veľkých miest a tiež samotu v prírode. Rada cestuje a číta.

Oblubuje vôňu jasmínu, levandule a ruží. Je vytrvalá vo všetkom čo robí.

Má zmysel pre humor a smiech považuje za liek.

**So skutočným islamom a jeho
praktizovaním som sa zoznámila
až v Bratislave.**

ANELA ČINDRAK

(1992)

Narodila sa v čase, kedy na Balkáne zúrila vojna. Ako malé dievčatko sa s rodinou odsťahovala do Čiernej Hory. Na Slovensko sa prisťahovala za štúdiom. Život ďaleko od rodiny značne ovplyvnil jej život. Dnes koncertuje, hrá v Európe i mimo nej. Venuje sa tiež deťom, ktoré pochádzajú z vojnových zón.

Odkiaľ pochádzate?

Narodila som sa v srbskom meste Pančevo v časoch, kedy na Balkáne zúrila vojna. Mala som necelé štyri roky, kedy sa moji rodičia napokon rozhodli odsťahovať do Čiernej Hory, pretože v regióne nastal úplný kolaps priemyslu. Keďže môj otec už predtým žil v Čiernej Hore, pre moju rodinu to bola jasná voľba. Naším novým domovom sa stalo Bijelo Polje. Otec je pôvodne Bosniak a mama Albánka. V tom čase však nebolo populárne priznávať, kto má akú národnosť. Jednoducho sa úspešne integrovali ako Čiernohorci. Po svojich rodičoch som tak zdedila zmiešanú krv, ale o to viac som pevnejšia vo svojej identite.

Ako ste sa ocitli v Bratislave?

V malom meste Cetinje som skončila bakalársky stupeň pre akordeón. Magisterské štúdium však bolo veľmi drahé. Keďže som chcela ďalej študovať, na internete som zistila, že na Vysokej škole múzických umení v Bratislave môžem študovať v slovenčine zadarmo. Keďže štúdium akordeónu v anglickom jazyku stálo tritisíc eur na semester, bola to jasná voľba. Popri štúdiu som sa učila po slovensky. Profesori boli k môjmu akcentu veľmi ústretoví. Po promóciách som nastúpila na Súkromnú základnú školu Júliusa Kowalského v Starom meste, kde som začala vyučovať akordeón, komornú hru a klavír. Pandémia však v mojom živote premiešala karty a tak som sa stala umelkyňou na voľnej nohe.

Spomínate si na svoje prvé dni na Slovensku?

Spočiatku sa mi na Slovensku vôbec nepáčilo. Veľmi dobre si pamätám, ako som sa po ôsmich dňoch vrátila domov, doslova som zutekala. V Bratislave som dostala panický atak, bol to kultúrny šok. Zmena prostredia bola pre mňa náročná. Mala som 23 rokov a celé dni som iba preplakala. Uvedomila som si, že nie som so svojou rodinou a že som nikdy nebola tak ďaleko od nich. Neovládala som slovenský jazyk, nevedela som sa prejaviť a cítila som bezmocnosť. Doma som si však uvedomila, že ak naozaj chcem diplom a ďalej študovať, musím sa vrátiť do Bratislavy. Tak sa aj stalo. Našťastie som stretla pani riaditeľku základnej umeleckej školy, ktorá mi neskôr ponúkla pracovné miesto. Podmienkou bolo, že sa musím naučiť po slovensky. Následne sa veci pohli. Začala som študovať a neskôr aj pracovať.

Čo pre vás znamená hudba a umenie?

Hudba ku mne patrí, je pre mňa prirodzená. Má rôzne podoby a vnímam ju ako jazyk, ktorým sa všetci na svete dorozumievame. Čít pre hudbu mám v sebe od narodenia. To, že sa jej môžem venovať, však zároveň považujem za privilégium a luxus. Som za to v živote veľmi vďačná. Umelecká škola stála mojich rodičov peniaze, hudobné nástroje sú tiež drahé. Naučila som sa však, že ak mám náročné obdobie, jednoducho ho prečkám. Hudba je aj disciplína a každodenná drina. Prináša mi radosť, ale zažívam s ňou aj malé pády. Raz som mala preťaženú ruku a bolela ma, takže som nemohla hrať. O to viac si potom človek váži, keď sa znova môže vrátiť k hraniu. Hráť rada. Nie je to o tom, že musím. Som vďačná, že sú mi okolnosti naklonené a stále mám kde hrať, či už sú to koncerty alebo rôzne podujatia. Vďaka tomu môžem objavovať aj Slovensko, jeho hrady, jazerá a rôzne kúty. Okrem hudby sa venujem aj maľbe. Od malička rada maľujem a vždy som sa tešila, pretože v maľovaní som bola najlepšia - najprv v našom susedstve, potom v škole, neskôr v meste, kde som študovala. Známy španielsky maliar Pablo Picasso raz povedal, že všetky deti sú umelci. Problémom je, ako zostať umelcom, až vyrastú. To znamená, že prvých 18 rokov sa učíme maľovať a aby sme mohli maľovať ako deti, musíme sa učiť celý život. Umenie je pre mňa o detskej slobode a voľnosti. Pretože iba vtedy dokážeme naplniť Picassov odkaz, ktorí hovorí: “Sú maliari, ktorí robia zo slnka žltú škvrnu, ale sú iní, ktorí vďaka svojmu umeniu a múdrosti robia zo žltej farby slnko.”

Dokáže podľa vás umenie spájať ľudí?

Určite! Pre mňa je to prvý jazyk, s ktorým sa dokážem spájať s rôznymi ľuďmi a znamená pre mňa viac, než komunikácia v bežnom jazyku. Umenie nám dáva impulzy na emocionálnej úrovni, scitlivuje nás a núti premýšľať. Aj preto funguje ako komunikačný nástroj aj bez slov.

Popri tom, že sa venujete umeniu, robíte aj terapeutické aktivity aj pre deti, ktoré zažili vojnový konflikt či stratili rodičov. Prečo to robíte?

Pretože sama som zažila vojnu. Istým spôsobom nevedome, pretože keď ste vo vojne, akoby to vaša hlava vytesňovala. Narodila som sa do vojny. Spomínam si, ako sme s rodičmi neustále sledovali v televízii bombardovanie v priamom prenose.

Konflikt sa najprv odohrával medzi Srbskom a Chorvátskom, preniesol sa do Bosny a Hercegoviny a pokračoval v Kosove. Moji rodičia v tom čase tiež prichýlili ľudí na úteku, bývali s nami. Vojnový stav sa stane zrazu pre dieťa prirodzenou vecou, nepozná iné. Hrá sa vonku, ozvú sa sirény, uteká sa schovať domov. Siréna jedno-ducho značí koniec hry. Vzhľadom na túto skúsenosť som sa začala venovať cez umenie aj deťom, ktoré poznal vojnový konflikt. Traumy treba liečiť a vyliečiť, aby sme mohli vnútorne rásť. Veľa detí sa po týchto zážitkoch zajakávala alebo trpia nočnými morami. A práve to sa mi darí u nich zjemňovať a odbúravať aj pomocou artherapie a muzikoterapie. V podstate by mi nikdy nenapadlo, že vypukne vojna na Ukrajine. O to viac som začala vnímať silnejšiu potrebu rozbehnúť projekty pre deti, ktoré prichádzajú cez Ukrajinu, ale majú iné občianstvo a sú ďaleko od svojej rodnej krajiny. Tým, že nemajú ukrajinské občianstvo, im málokto pomáha.

Ste moslimka, praktizujete svoje náboženstvo?

Hidžáb nenosím. Myslím si, že téma zahaľovania moslimských žien je globálne komplikovaná a vzbudzuje diskusie. Kým v niektorých krajinách je povinné, inde ho zakazujú zákony. U nás v Čiernej hore ženy nemôžu

nosiť hidžáb, pretože by si nenašli prácu a jednoducho by sa neuživil. V Rakúsku alebo v Nemecku je úplne bežné vidieť zamestnané ženy v hidžábe. Keď som to videla, cítila som sa ako v rozprávkovej krajine, kde je všetko možné. Ako moslimka sa veľmi rada štylovo a pekne obliekam. Rada nakupujem v second handoch. Mnohým ľuďom sa protiví použité oblečenie, avšak ja to mám naopak. Páči sa mi zachovávať životnosť oblečenia. Vyberám si najmä kúsky, ktoré zaväňajú autenticitou, majú folklórne alebo vintage prvky. Rada sa odlišujem a vychutnávam si slobodu obliekania ako chcem a ako sa práve cítim.

Všetci si myslia, ako veľmi ťažko sa mi žije ako moslimke v Európskej únii. No paradoxne som práve v Bratislave a vo Viedni stretla oveľa viac praktizujúcich vzdelaných moslimov v porovnaní s mojou krajinou. Naši ľudia sa v oblasti viery nevzdelávajú, sú skôr pasívni prijímatelia islamu.

A potom vojna - tá bola výrazným aspektom prežívania viery a ľudia na ňu rôzne reagovali. Niektorý začal viac praktizovať islam, iní sa vzdali náboženstva. Na druhej strane treba povedať, že Balkán a krajiny ako Bosna a Hercegovina, Čierna hora a Srbsko, ktoré sú medzi Európou a Orientom, majú svoju osobitnú pozíciu. Zasahuje do nich vplyv z oboch regiónov.

Čo sa týka islamu, so skutočným islamom a jeho praktizovaním som sa zoznámila až v Bratislave. Na Balkáne je pojem islamu skôr abstraktný. Občas si zájdete do mešity, ktoré sú na rozdiel od Bratislavy všade, no duchovno a náboženstvo je skôr osobným priestorom, ktorý nikto nerieši.

Život v Európskej únii je oveľa slobodnejší a intenzívnejší, čo sa týka praktizovania islamu v porovnaní s niektorými arabskými krajinami. Islam pre mňa predstavuje demokraciu. Podobnú skúsenosť má viacero moslimských žien a cudzinek, s ktorými som sa rozprávala. Takisto mi povedali, že objavili islam až v Bratislave. Možno je to aj tým, že v cudzine človek zistí, kým je a kým sa chce stať.

Ako prežívate svoju vieru a v čom vám pomáha?

Naplno ako všetko! Možno to bude znieť zvláštne, ale svoju vieru prežívam cez folklór, ktorý sa mi s islamom spája cez umenie. Fascinuje ma zlatý vek islamu a ženské hrdinky rovnako ako španielska Andalúzia, kde

moslimovia vládli viac ako 700 rokov. Islam je pre mňa svetom, v ktorom sa cítim dobre. Je inšpirujúci, čo sa týka architektúry, farieb, literatúry a zasahuje do celej estetiky. V histórii umenia sa termínom orientalizmus označovali diela západných umelcov, ktorí sa špecializovali na orientálne predmety a svoje diela v 19. storočí zhotovovali počas ciest po Oriente. Práve v tomto období bolo európske umenie silne poznačené konceptom orientalizmu. Známy kultúrny kritik Edward Said, ktorý sa venoval orientalizmu, neraz prízvukoval, že tento koncept bol viac založený predovšetkým na exotických fantazijných vnemoch než na faktoch. Zaujímavé tiež je, že prezentuje skôr západný pohľad na islamský svet a na moslimské ženy, ktoré sú častokrát zobrazované skôr ako brušné tanečnice či členky háremu. Napríklad aj v zbierkach Slovenskej národnej galérie v Bratislave nájdete diela práve v tejto línii.

Ako na vás reagujú ľudia ako na cudzinku, riešia váš pôvod?

Vždy som bola taká mini cudzinka. V Čiernej hore, kde sme s mojimi rodičmi žili, som ako Bosnička patrila k menšine. Nikdy som nemala pocit, že tam skutočne patrí. Od svojich 15 rokov som bývala na internáte a odvtedy som stále v pohybe. Kočovanie má doslova v krvi a zvykla som si na život v cudzine. Musím však povedať, že vo Viedni a v Bratislave cítim pocit domova.

Cítite sa na Slovensku prijímaná ľuďmi ako cudzinka?

V cudzine je veľmi ťažké nájsť niekoho, kto by vás počúval. Cudzinci sú na Slovensku stále vnímaní exoticky. Musím povedať, že domáci sú buď extrémne milí alebo vám dajú rýchlo a extrémne dôrazne najavo, že nie ste vítaní. K pocitu komfortu a na prelomenie ľadov však často stačí spoločná káva alebo prechádzka, či malé prehodenie dialógu na ulici. Pre toho, kto je v pozícii cudzinca, aj takéto gesto od domácich veľa znamená.

Asra

Jedného večera vstúpila princezná k nemu rýchlymi slovami:
Chcem vedieť tvoje meno, tvoju vlasť, tvoj rod. A otrok povedal:
Volám sa Mohamed a som z Jemenu a mojim kmeňom sú Asrovia,
ktorí zomierajú, keď milujú.

(Heinrich Heine, úryvok z básne)

Odišla si preč, drahá dcéra,
ďaleko od svojej vlasti.
Odišla si, mne srdce zvierá,
je mi smutno samej, dcéra moja,
som plná nepokoja,
akoby vzali polovicu zo mňa,
a tým aj môj pokoj. A navždy.

Tak rýchlo si si kúpila lístok,
že si nestihla ani lúčenie,
len mne si sľúbila v tom chvate,
že mi napíšeš. Alebo aj nie.

Ako si tam, dcéra moja, dieťa moje?
Ako ťa prijali v krajine cudzích slov?
Vychovávala som ťa s láskou
a chránila svätou modlitbou.
A teraz mlčia aj prastaré vrchy
a od teba nijaká správa.
Ľúbim ťa, drahá dcéra,
a modlím sa, nech si živá a zdravá...!

Dobre som došla, drahá mama!
Ľudia sú tu ako všade...
Niektorí pomôžu,
niektorí poradiť,
niektorí podajú ruku v biele.
Aj prácu som si našla blízko domu,
budem šiť, pliesť aj učiť,
veď vieš, že dokážem pomôcť aj sebe, aj Tebe.

Skoro sa vrátim, mamička,
len čo trošku zarobím.
A prosím ťa, drahá mama, neplač
a nesmúť ani trošička,
vrátim sa!

Mama, nám predsa toho veľa netreba,
len dávaj pozor na seba!
Srdce si chráň
a chráň si svoj pokoj.
Vrátim sa, drahá mama,
vrátim sa, len čo sa roztopí sneh,
teplo sa obliekaj, mama moja,
a dávaj si pozor na zdravie.

Veď poznám chlad Pamíru
a Gissarský chrbát za ním,
duje vietor z Dušanbinky,
z úžľabiny rieky Varzob.
V lete je tak krásne, ja viem,
rastie tam čukri*, sijalaf*, kosturuf*,
Vrátim sa, moja drahá,
len dávaj pozor na seba!

Večer si posedíme so susedmi,
nič viac nám netreba!
Ľúbim ťa, mamička,
pre mňa dávaj pozor na seba!

Vysvetlivky: *čukri - rebarbora *sijalaf,
*kosturuf - horské jedlé rastliny

DCÉRA

Nargis Rachmonova

Elena Gallová Kriglerová (1980)

Je sociologička a zároveň riaditeľka Centra pre výskum etnicity a kultúry. Venuje sa témam ako migrácia a integrácia cudzincov na lokálnej úrovni, participácia menšín, interetnické vzťahy, sociálna súdržnosť a dôvera v spoločnosti. V minulosti realizovala viacero výskumných projektov zameraných na situáciu migrantov na Slovensku. Je autorkou a spoluautorkou viacerých publikácií. Medzi nimi Slovensko a migrácia:

Hľadanie ciest k spolužitiu, Cudzie nechceme, svoje si nedáme či Postoje
majoritnej populácie k migrácii a cudzincom na Slovensku.

**Sme uzavretá krajina, deti by sme
odmalička mali viesť k vnímaniu
rôznorodosti.**

ELENA

GALLOVÁ KRIGLEROVÁ

(1980)

Slovensko je stále málo otvorené rozmanitosti. Inakosť nevnímame ako obohatenie, ale máme z nej strach. Rómovia, moslimovia, či cudzinci sú prijímaní negatívne. Pritom naša osobná skúsenosť s nimi môže byť iná. Vo veľkej miere na tom majú svoj podiel aj politici a médiá. Sociologička Elena Gallová Kriglerová tvrdí, že to možno zmeniť. Rozmanitosť sa môže stať normálom tým, že bude viditeľná a že o nej začneme vzdelávať už deti od útleho veku.

Aké sú postoje Slovákov voči cudzincom a inakosti?

Stále sme uzatvorená krajina a rozmanitosť nevnímame ako obohatenie, ale ako ohrozenie. Tento strach posilňuje aj to, ako o týchto témach hovoria politici. Je dôležité, aby ľudia, ktorí sa odlišujú akýmkoľvek spôsobom, boli v našej spoločnosti viditeľní a videní. Mali by sme poukazovať na to, že nás rozmanitosť obohacuje a na Slovensku veľmi chýba, že ju nie sme schopní rozpoznať. Na Slovensku sú veľmi negatívne vnímaní Rómovia a potom aj islam a moslimovia. Pri Rómoch je to už dlhodobé a hlboko zakorenené v mysliach ľudí. V prípade moslimov sa domnievam, že je to spôsobené okrem iných faktorov najmä politickou rétorikou z roku 2015, ktorá bola v tom čase namierená voči utečencom. Tí boli v tom čase vnímaní ako niekto, kto nás ohrozuje a nie ako ľudia, ktorí utekajú pred vojnou a potrebujú našu solidaritu. Postoje voči utečencom sa držia v predstavách ľudí dlho, pretože keď sme v roku 2020 robili výskum o postojoch Slovákov k cudzincom, ukázalo sa, že akceptujeme len cudzincov, z ktorých máme nejaký osoh a ktorí sú nám kultúrne blízki. Islam vnímame ako niečo, čo sa príliš odlišuje od kresťanstva, aj keď to v skutočnosti až tak nie je.

U ľudí naďalej prevláda predstava islamu ako hrozby, ktorá sa spája s terorizmom. Niektorí si myslia, že moslimovia nás chcú obrátiť na svoju vieru. Toto presvedčenie je u ľudí stáročia staré a v našich prieskumoch sa ukazuje, že v hlavách ľudí je silne zakorenené. Myslia si, že ak medzi nami bude veľa moslimov, budú chcieť prevziať našu kultúru a urobiť z nej svoju. Je to predstava, ktorá sa nezakladá na žiadnych argumentoch.

Prečo vnímame islam ako imaginárneho nepriateľa?

Pretože o islame ľudia takmer nič nevedia a to vnímam ako veľký problém. Keby sme to zhrnuli, akékoľvek odlišnosti sú problematické. Vnímanie kultúrnych odlišností je sýtené tým, že politici vytvorili obrovský pocit ohrozenia z islamu a keby sme sa rozprávali o tom, akých cudzincov by ľudia najviac odmietli, boli by to práve moslimovia.

V našich výskumoch rezonovali opakovane stereotypy ako iné hodnoty, žena v islame či hidžáb, čo je paradoxné. Pretože, aké je postavenie ženy v slovenskej spoločnosti? Ako dodržiavame práva žien? Sú to práve ženy, ktoré sú najzraniteľnejšie. Akokoľvek sa hovorí o ženách (a vedia to aj samotné ženy, ktoré vystupujú vo verejnom priestore), útočí sa na nich oveľa viac ako na mužov. A keď je to ešte žena moslimka, jej zraniteľnosť je taká silná, že do týchto žien si ľudia dovoľia kopnúť ešte viac.

Okrem vyjadrení politikov na tom majú značný vplyv aj médiá. Len ma prekvapuje, ako dlho to už pretrváva, aj keď tému islamu vytlačila téma pandémie a konflikt na Ukrajine. Hoci sme na Slovensku prijali minimum utečencov, ešte päť rokov potom ako prichádzali zo Sýrie do Európy, v ľuďoch prevládal rovnaký pocit. Keď sme v roku 2020 robili výskum, miera odmietania moslimov a naratívy o nich boli veľmi podobné ako v roku 2015. To iba poukazuje na fakt, čo sa politikom podarilo zasiať do povedomia ľudí. V tom vidím veľké nebezpečenstvo.

Vnímajú ľudia rozdiel v tom, kto je migrant, človek na úteku alebo utečenec? Máme jasno v pojmoch alebo skôr paušalizujeme?

Toto je trošku problém a to sa presne stalo v roku 2015, keď sa hovorilo o “migrantoch.” Migrantmi boli zrazu utečenci zo Sýrie, hoci migranti sú všetci ľudia, ktorí sa sťahujú z krajiny do krajiny. Čiže všetci cudzinci, ktorí žijú na Slovensku, sú v podstate migranti. Avšak práve opäť kvôli politickému diskurzu získali náboj ohrozenia. V CVEK-u sme do roku 2015 bežne používali neutrálny pojem migranti, pretože cudzinci znejú akoby boli cudzí. No zrazu to bolo inak. Ak dnes povieme migranti, v ľuďoch to automaticky evokuje

utečencov a zároveň to má veľmi negatívny nádych. Konflikt na Ukrajine vnímanie tohto pojmu trochu zmenil. Akoby to bolo viac pochopiteľné, že ľudia utekajú pred reálnou vojnou. Sýria je od Slovenska ďaleko, vojna sa nás bytostne netýkala. Mnohí si nevedeli predstaviť rozmer utrpenia, ktorým prechádzali ľudia v Sýrii a tak začal prevládať pocit, že prichádzajú zneužívať náš systém. Cez konflikt na Ukrajine sme na vlastné oči videli, čo znamená utiecť pred vojnou. Avšak aj tento pohľad sa už mení. Ľudia viac poukazujú na to, čo dostávajú druhí zadarmo. Solidarita postupne opadla, ale aspoň nejaký čas sa medzi Slovákami držala. Na druhej strane sme boli svedkami aj toho, ako sa k tomu postavil štát. Tak ako komunikovali politici, tak sa správali aj Slováci. Keby sa politici správali voči ľuďom z Ukrajiny tak, ako sa správali voči moslimom utekajúcim zo Sýrie, naša solidarita by bola oveľa nižšia.

Ako dnes narábate s pojmami ako cudzinec alebo utečenec?

Keď sa rozprávame s mladými ľuďmi, snažíme sa im vysvetliť rôzne kategórie cudzincov. Niektorí sa sťahujú dobrovoľne, iní za prácou, ďalší za štúdiom, lepším životom, láskou alebo pre iné dôvody a musia získať povolenie na to, aby mohli žiť v našej krajine. Niektorí ľudia utekajú a sťahujú sa nedobrovoľne a tí potrebujú predovšetkým medzinárodnú ochranu, o čom niektorí ľudia vôbec nevedia.

Keď sa dnes povie slovo utečenec, akoby sa k tomu pridružovala nejaká stigma a negatívna konotácia. Hoci v angličtine sa počas sýrskeho konfliktu udomácnil pojem “Refugees Welcome” (Utečenci vitajte) a svet s tým bol v poriadku.

Ak na druhej strane povieme, že je to človek utekajúci, kladieme dôraz na to, že ide o ľudí. Aj v prípade Ukrajincov už hovoríme, že sú to ľudia utekajúci z Ukrajiny. Znie to neutrálnejšie, aj keď je v poriadku používať slovo utečenec. Len už nechceme vyvolávať a podporovať žiadne vášne. Používame jazyk, ktorý čo najmenej evokuje pocit ohrozenia a poukazuje najmä na ľudský aspekt.

Všetci potrebujeme niekam patriť.

Ako vyzerá pocit spolupatričnosti zo sociologického hľadiska v praxi?

Pocit prijatia je základná ľudská potreba. Po biologických potrebách je jednou z najdôležitejších. Pocit prijatia môže byť na úrovni vlastnej rodiny alebo medzi najbližšími ľuďmi. Lenže celý svoj sociálny život nemožno prežiť iba medzi dvoma, troma, alebo desiatimi najbližšími. Vezmime si dieťa, ktoré musí ísť do školy, vozí sa v MHD, chodí na krúžky. Všade potrebuje zažiť pocit prijatia, aby sa mohlo stať súčasťou spoločnosti. Keď má tých prostredí viac a v každom zažíva stres z toho, lebo niekde sa s ním ostatné deti nerozprávajú alebo učiteľka zazerá, lebo dievča začalo nosiť hidžáb, vytvára sa u neho pocit odmietnutia.

Ten môže byť oveľa silnejší pri ľuďoch s inakosťou. Aj preto potrebujeme tú rozmanitosť okolo seba zviditeľniť a začať ju považovať za normálnu. Potom nám už nepríde zvláštne, ak budeme v televízii vidieť moderátorku s hidžábom alebo v pokladni človeka s hendikepom.

Pocit prijatia neprichádza len tak sám od seba. Žiaľ, ľudia naozaj uvažujú v škatuľkách a v kategóriách a veľmi často si ani neuvedomujú, že to robia, avšak ten druhý človek to cíti. Predstavte si peknú kaviareň. Viete koľko ľudí do nej nepríde? Nie preto, že by niektorí nemali peniaze, ale taká Rómka z malej slovenskej dediny by sa do nej bála vkročiť. Mala by strach, že by ju vyhodili alebo že do kaviarne nepatrí. Toto je najväčší problém neprijatia, že človek je neustále v strehu, či môže niekam vkročiť, či môže vstupovať do interakcie s iným človekom, či bude mať dobré pracovné podmienky alebo či som tú štvorku z telesnej výchovy nedostala náhodou preto, lebo nosím na hlave šatku.

Čo by sme mali robiť inak pre prijatie rozmanitosti v našej spoločnosti?

Podľa mňa je absolútne nevyhnutné, aby sa deti od malička vystavovali odlišnostiam. Aby materskú školu mohli navštevovať napríklad aj deti, ktoré majú zdravotné znevýhodnenie alebo sa rovnako pristupovalo k deťom s inou farbou pleti.

V školách sa o rozmanitosti učí tak, že sú ľudia rôznych rás a niektorí sú napríklad žltej rasy, čo je absurdné. Namiesto toho, aby sme sa rozprávali o tom, kde všade vidíme vo svojom okolí ľudskú rozmanitosť. Existuje program organizácie Slniečko, ktorý sa volá Kozmo. Je zameraný na prácu s deťmi v materských školách a prostredníctvom neho sa snažia vnímať inakosť všade okolo seba. Paradoxne je tento program zameraný na prevenciu násilia. Takže, ak nechceme, aby boli deti šikanované a týrané, musia vedieť, že rozmanitosť je prirodzená. Ďalším priestorom, kde by sme mohli kultivovať otvorenosti voči inakosti a rozmanitosti, sú médiá. V amerických filmoch je bežné, že každá druhá lekárka má inú farbu pleti a je evidentné, že je to moslimka. Nikto to nerieši. No my to na Slovensku stále nemáme. Nemáme Rómov vo filmoch a keď máme Maďarov, tak skôr so smiešnym prízvukom a smežeme sa z toho. Pomaly sa objavujú ľudia so znevýhodnením, ale stále to nie je dost. Je dôležité, aby sa rozmanitosť stala normálom a aby sme o nej takto nemuseli hovoriť.

Na Slovensku máme obrovské množstvo moslimských lekárov a ľudia ich berú. Volajú sa Hussein, Mohammad, akokoľvek. Pacienti vedia, že svoju prácu robia dobre a bude o nich postarané. Je dôležité, aby títo ľudia v našom verejnom priestore boli, aj vrátane žien. V našich výskumoch som zažila nespočetnekrát, že žena moslimka nemohla ísť kvôli hidžábu do banky. Banka reagovala tým, že by sa iní zákazníci báli, čo je nezmysel. Nestalo by sa to, keby sme s predsudkami pracovali a považovali by sme to za normál.

Prinieslo tohtoročné sčítanie obyvateľov nejaké nové poznanie?

Na tomto sčítaní bolo veľmi dobré, že ľudia prvýkrát mohli uviesť viac národností. Na druhej strane to v ľuďoch niektorých menšín vyvolávalo akési napätie. Medzi menšinami pretrváva pocit, že ak sa narodíš ako Maďar, tak si jednoducho Maďar.

Identít však máme veľa. Koľko ľudí v našej krajine má otca Slováka, mamu Maďarku, babku Rómku a hovorí napríklad tromi jazykmi? Aj s cudzincami je to tak. Nie sú všetci iba moslimovia. Ľudia dostali možnosť si vybrať a mnohí to využili. Tí, ktorí by si inak dali iba slovenskú národnosť, si zrazu mohli dať aj rusínsku alebo inú. A to je dôkazom toho, že aj na Slovensku sa otvára téma viacnásobných identít. Prečo by sme sa mali vtesnávať iba do jednej škatuľky? Sčítanie prvýkrát prinieslo aj samostatnú kolónku pre islam ako vierovyznanie. Napriek tomu mali viacerí strach sa verejne prihlásiť k svojmu náboženstvu. Možno aj kvôli

vyjadreniam politikov, ktorí v roku 2015 hlásali, že na Slovensku nechcú žiadnu ucelenú moslimskú komunitu. Podobný strach už roky prevláda aj u mnohých Rómov a neradi sa prihlasujú k rómskej národnosti.

Čo všetko človeku dáva pocit domova?

Domov je prijatie. Jednak je o blízkych väzbách s ľuďmi, na ktorých myslíme, keď sme ďaleko. Potom aj o vôňach a chutiach, ktoré nám domov pripomínajú. Predstavte si, že ste v nejakej cudzej krajine a zrazu vám chýba svieži vietor alebo vôňa jasmínu či kvitnúcich čerešní. Nemusia to byť nevyhnutne veľké veci. Je to o pocite, ktorý nás ukotvuje do zeme. Domov sú naše korene.

Kde sa cítite doma?

Už dlho nemám rodičov a teda nemám taký domov, kam by som sa vrátila. Domov je pre mňa moja rodina - môj manžel, dcéra a naše zvieratá. Pre mňa je to najviac. Mám tiež domov sama v sebe, čo znamená, že som rada aj sama so sebou. Doslova niekedy potrebujem byť sama a odísť. Často odchádzam, aby som sa mohla znova vrátiť domov.

Fenty Saraswati Sutiono (1965)

Pochádza z indonézskeho mesta Bandung. Je absolventka čínskych štúdií na University of Indonesia v Jakarte. Žila v austrálskom Brisbane, japonskom Tokyu, anglickom Londýne, na Novom Zélande, Brunej Darussalam a momentálne na Slovensku. Založila súkromnú islamskú škôlku Akbar Foundation a prevádzkuje strednú školu s názvom Association of Hajj. Jej hobby sú joga, latinsko-americké tance a turistika. Má dve dcéry a jedného syna.

**Ľudia si myslia, že kvôli islamu je
Indonézia nerozvinutá. Moja krajina
však má čo ponúknuť.**

FENTY SARASWATI SUTIONO

(1965)

Fenty pochádza z Indonézie a na Slovensku sa ocitla vďaka práci svojho manžela, ktorý pôsobí ako diplomat. Spoločne precestovali svet a žili už v rôznych krajinách. Ako moslimka na Slovensku vníma, že je súčasťou menšiny, no Bratislavu i jej ľudí si napriek tomu zamilovala a cíti sa byť prijatá.

Odkiaľ pochádzate?

Pochádzam z Indonézie, z krajiny s bohatou históriou a rôznorodým obyvateľstvom, ktorej rozmanitosť sa odráža aj v našom národnom hesle “Spojení v rozmanitosti.” V mojej krajine žije viac ako 300 kmeňov a je v nej uznaných päť oficiálnych náboženstiev. Pochádzam z mesta Bogor, ktoré sa nachádza približne 60 kilometrov od hlavného mesta Jakarta. Moja rodina sa prisťahovala do mesta, keď som mala šesť rokov. Po strednej škole som študovala čínske písmo na univerzite v Jakarte. Vždy ma však viac zaujímala politika než jazyk a znaky. Krátko po ukončení štúdia som sa vydala. V tom čase môjmu manželovi ponúkli dobré magisterské vzdelanie v Austrálii a rozhodovala som sa, akou cestou sa v živote vydám. V Indonézii som mala veľmi dobrú pozíciu, pracovala som v banke. Prišlo mi však správne sprevádzať manžela, takže som sa z banky rozhodla odísť a byť dobrou manželkou a matkou. Svoje rozhodnutie dodnes neľutujem.

Čo vás priviedlo na Slovensko?

Ide o diametrálne odlišnú krajinu než je Indonézia.

Aktuálne žijem v Bratislave. Môj manžel pôsobí ako veľvyslanec Indonézie na Slovensku. Spoločne sme už precestovali kus sveta a život nás zavial na Slovensko. Momentálne nepracujem na plný úväzok, svojho manžela sprevádzam a podporujem. Takisto som rada aktívna. Venujem sa cvičeniu jogy, latinsko-americkým tancom a rada chodím na turistiku. V okolí Bratislavy je veľa pekných miest na prechádzky a pešie túry. Páči sa mi, že všetko naokolo je zelené. Okrem toho mám rada jazdu autobusmi. Raz som sa dokonca previezla až na konečnú zastávku, aby som mohla viac preskúmať Bratislavu.

Čo by podľa vás mali Slováci vedieť o Indonézii?

Že Indonézia nie je len Bali. (smiech) Väčšina ľudí sa domnieva, že nakoľko Indonézia je z 85% moslimská, musí byť nedostatočne rozvinutá. To však nie je pravda. Máme regióny, ktoré sú veľmi dobre rozvinuté a niektoré nie.

Mnoho ľudí si tiež myslí, že indonézske ženy (keďže sú moslimky) sú utláčané. Toto je opäť mýtus. Ženy sú u nás viac podporované než v iných častiach sveta. Pokiaľ ide napríklad o hidžáb, ženy môžu nosiť, čo chcú.

Síce sa naše krajiny môžu odlišovať rôznymi zvykmi, máme aj veľa spoločného. Ľudia sú všade ľudia. Takže áno, oblečenie môže byť odlišné na Slovensku ako v Indonézii. Ale niektoré veci sú však rovnaké. Napríklad záujem mladých ľudí o sociálne médiá a všetky tie technické vychytávky je v oboch krajinách rovnaký.

Čomu ste sa profesne venovali pred príchodom na Slovensko?

Môj manžel je diplomat, takže kvôli jeho práci sa neraz presúvame po svete. Istý čas sme pôsobili aj v Japonsku. Potom, čo sme sa vrátili späť do Jakarty, nám doma zostalo veľa hračiek po mojich vyrastajúcich deťoch. Rozmýšľala som nad dobrým spôsobom, ako by sa dali využiť a ako by si hračky mohli užiť aj iné deti. Rozhodla som sa, že ich začnem opatrovať.

V garáži som zariadila malú triedu, ktorú navštevovalo niekoľko malých detí. No ako sa kolektív rozrastal, potrebovala som si zohnať asistenta až z toho vznikla škôlka, ktorá je stále v prevádzke. Neskôr som v dome mojej matky založila detskú družinu. Herná skupina je miestom, kde deti trávia kvalitný čas mimo vyučovania. V súčasnosti naďalej funguje a navštevuje ju okolo 150 žiakov.

Čo ste vedeli o našej krajine?

O Slovensku som toho veľa nevedela. Musela som si ho vygoogliť. Prvá myšlienka potom, čo som si prečítala informácie o vašej krajine, bola: “Ó, toto bola komunistická krajina a rozdelené Československo.” Spomínam si aj na jednu z mojich prvých skúseností, keď som išla do obchodu s lahôdkami. Bola v ňom staršia predavačka, ktorá bola zamračená a nevrlá. Nevedela som, prečo sa tak správa, každopádne to bola zaujímavá skúsenosť. Možno jej postoj súvisel aj s tým, že nevedela po anglicky. Všímam si, že mladí ľudia sú na Slovensku viac otvorení, pretože cestujú po svete a ovládajú jazyky. Ľahšie sa s nimi komunikuje.

Keď sme sa presťahovali na Slovensko, známy mi povedal, že východná Európa je zaujímavejšia než západná. Bratislavu som si doslova zamilovala - je malá, pekná a stala sa nateraz mojím domovom. Mám tu priateľov a cítim sa tu byť prijatá.

Slovensko je prevažne kresťanskou krajinou.

Aký je to pocit byť súčasťou menšiny?

Všímam si, že Slováci sú viac veriaci, ak to porovnam s novozélandským Wellingtonom alebo britským Londýnom, kde sú kostoly skôr prázdne. Vnímam, že na Slovensku patrím k menšine. Avšak verím v tom, že Boh stvoril rôznych ľudí a má to svoj význam. Keby chcel, stvoril by iba jedno náboženstvo. Pokiaľ ma moji priatelia rešpektujú, nezaujíma ma ich náboženstvo. To praktizujem doma so svojou rodinou. A čo sa týka spolunažívania, je dôležité, aby sme navzájom spolupracovali a robili sme tento svet lepším miestom pre život.

Ako ráno začínate deň a čo vám dáva nádej v náročnejších chvíľach?

Prvá vec, ktorú ráno urobím, keď vstanem je, že pozdravím svoje deti, ktoré žijú v odlišných častiach sveta. Potom premýšľam o svojom programe a naplánujem si deň. Plánovanie je dôležitá súčasť môjho dňa, aby som mohla naplniť svoje ciele. Samozrejme, vždy sa pomodlím a snažím sa mať pozitívnu myseľ. To sú kľúčové aspekty aj v náročnejších obdobiach.

Veľmi rada tiež spoznávam nových ľudí. Verím, že iba tak môžeme búrať predsudky a stereotypy a aj preto som rada súčasťou Medzinárodného klubu žien v Bratislave - skupiny inšpiratívnych žien, ktoré spolu organizujú rôzne aktivity.

Ako vnímate postavenie mladých moslimiek vo svete? Čo by ste im chceli poradiť?

Rada by som im dala jednoduchú, ale dôležitú radu. Zostaňte samy sebou, choďte, zažite svet a pamätajte, že všade sú dobrí i zlí ľudia. Aj napriek predsudkom, ktoré prevládajú o moslimských ženách, je dôležité, aby sme boli schopné za seba hovoriť. Ukážte svetu, že môžete urobiť čokoľvek bez toho, aby ste obetovali svoju vieru.

Nargis Rachmonova (1975)

Je autorkou básní použitých v našej publikácii, pochádza z Tadžikistanu. Aktuálne prednáša angličtinu, prekladateľstvo a tlmočníctvo spolu s medzikultúrnou komunikáciou na svojej alma mater - na Tajik National University v Dušanbe. Má dlhoročné skúsenosti v medzinárodnom a národnom rozvoji v oblasti vzdelávania, prekladania, koordinácie, výskumu, monitorovania a hodnotenia. V minulosti bola tiež projektovou manažérkou

Svetovej banky v programe pre podporu žien. Vo voľnom čase sa venuje písaniu básní. Ako sama o sebe hovorí “je dobrá nielen v jazykoch, ale aj v budovaní mieru”. Plynule ovláda päť jazykov, dorozumie sa dari-farsi, rusky, anglicky, slovensky a česky. Na Slovensko prišla vďaka štipendiu v roku 2005. Na Univerzite Komenského v Bratislave absolvovala doktorandské štúdium, kde neskôr pôsobila na Filozofickej katedre.

Nedávno sa vrátila domov, aby sa s láskou postarala o svoju mamičku.

V BRATISLAVE

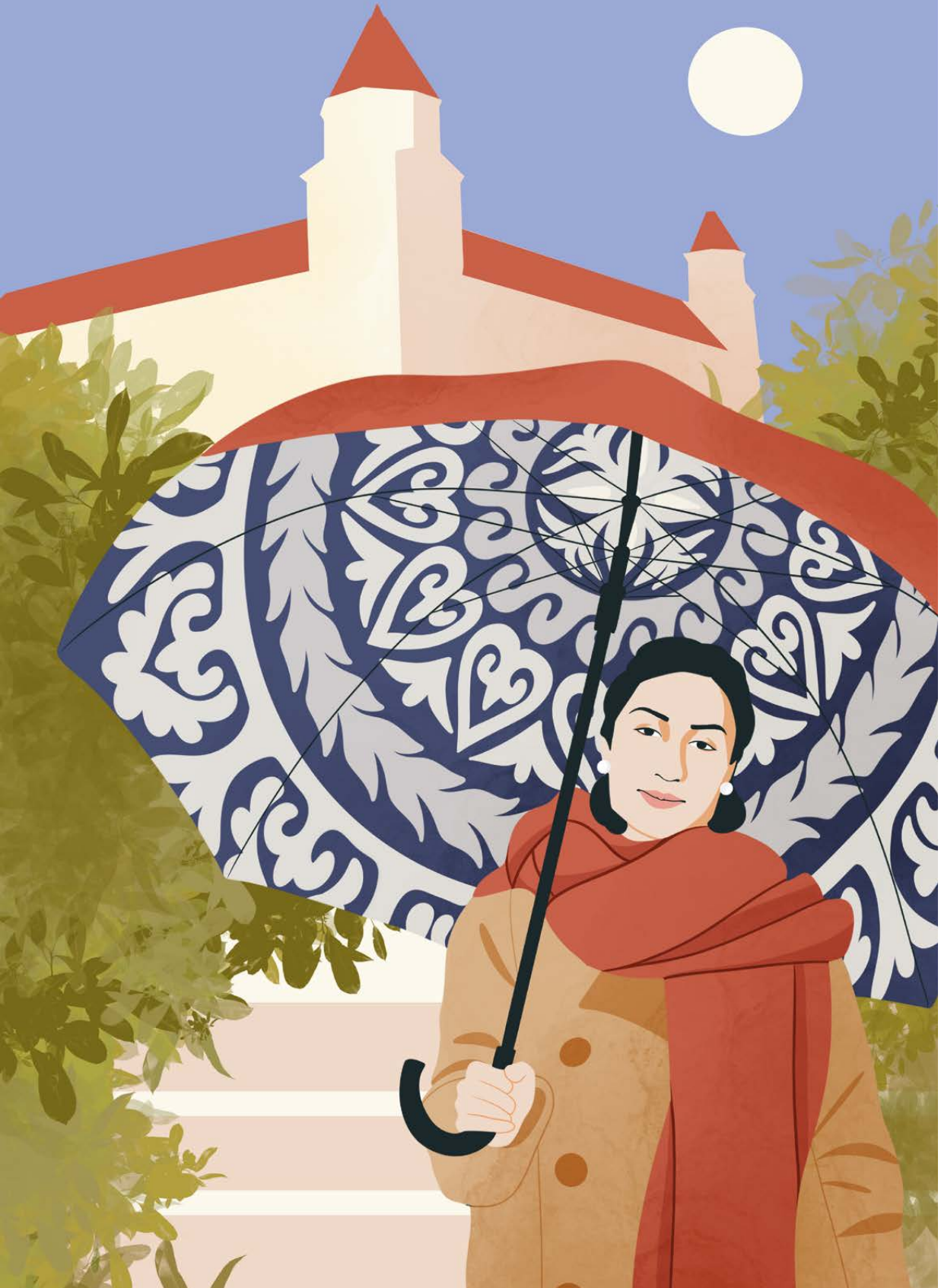
Na starej Zámockej ulici
Občas sedávam pri okne
Z pozláteného vosku,
Skade pozorujem rozprávku.
Domy, pokryté kvetmi,
A krásny park, za nim palác,
Akoby kúzlom obkolesený
Výzerá, ako slávnostná truhlica.

A tam mravenisko, pútnici
Pobehujú medzi oknami obrazov.
A ja medzi nimi vchádzam do obrazu
Jedným ľahkým ťahom Stvoriteľa.
Kaviareň, čajovňa a hostinec,
Pred reštauráciou vinič.
A tam, za vravou večernou,
Žiari Bratislavský hrad.

NARGIS

RACHMONOVA

(1975)

Zeina Nassar (1999)

Nemka libanonského pôvodu, päťnásobná šampiónka v boxe,
tvár kampane Nike-Pro-Hijab

**“Nemeň sa pre pravidlá. Zmeň pravidlá!
S predsudkami boxujem so šatkou na
hlave. Vždy som musela bojovať, lebo som
opakovane počúvala, že ženy s hidžábom
sú nevzdelané, musia nosiť šatku a nemajú
žiadnu slobodu. Som dôkazom toho,
že sa mýlia a že je to iba klišé.
Žijeme v 21. storočí a nie je možné,
aby sme s tým mali problém.”**

Islamská nadácia na Slovensku (INS)

Je hrdá na svoju rasovú a etnickú diverzitu, snaží sa delegovať hlas moslimkám na Slovensku.

Okrem toho reprezentuje moslimov a háji ich práva. Uplynulé dekády nadácia pôsobí ako katalyzátor a iniciátor pozitívnych zmien v oblasti ľudských práv. Viac ako 23 rokov buduje mosty porozumenia, prepája, vzdeláva a zbližuje moslimskú menšinu s majoritnou spoločnosťou prostredníctvom dialógu. Ako jediná sa systematicky venuje problematike neznášanlivosti voči moslimom - migrantom - ľuďom na úteku žijúcim na Slovensku. Spravuje kultúrne centrum Córdoba, ktorého názov je symbolicky odvodený od historickej Andalúzie, kde v mieri spolunažívali ľudia viacerých náboženstiev a národností. Vzdelávacími aktivitami a iniciovaním protipólnych osobných stretnutí bojuje proti predsudkom a všetkým prejavom diskriminácie a nenávisti voči týmto skupinám obyvateľov. Každoročne vydáva správy o islamofóbii. Jej heslom je myslieť globálne a konať lokálne, v prospech celospoločenskej priaznivej zmeny, vzájomného rešpektu a porozumenia.

www.islamonline.sk

© Islamská nadácia na Slovensku

ISBN 978-80-974244-3-5

Funded by the Rights, Equality
and Citizenship Programme (2014-2020)
of the European Union

Publikácia vychádza ako výstup projektu Bojujeme proti islamofóbie a podporujeme obeť trestných činov z nenávisťi na Slovensku // Combating Islamophobia and supporting hate crime victims in Slovakia, s akronymom SalamSK, ktorý je spolufinancovaný z Programu Európskej únie Práva, Rovnosť a Občianstvo (2014 - 2020). Obsah predstavuje výlučne názory jednotlivých a je výlučne na ich zodpovednosť. Európska komisia neprijíma žiadnu zodpovednosť za akékoľvek informácie obsiahnuté v publikácii.

